

**JASCHIK ÁLMOS MŰVÉSZETI
SZAKGIMNÁZIUM ÉS TECHNIKUM**
**KÉPZŐ- ÉS Iparművészeti munkatárs
- FESTŐ**

Kidolgozott vizsgatételek

Csonka Szilvia
2022, Budapest

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	4
A. A vizsga időpontja	4
B. Megjegyzés a kidolgozáshoz	5
C. A szóbeli és gyakorlati vizsgák követelményei	5
II. Az ókori Egyiptom művészete	7
A. Az ókori egyiptomi társadalmi felépítése, hiedelemvilága, művészeti korszakai és emlékei	7
B. Az ókor meghatározó festészeti technikái: az egyiptomi falkép	41
III. Az antik görög művészet	46
A. Az antik görög kor hitvilága, korszakai és építészete	46
B. Az ókori görög kultúra festészeti hatása a római kori festészetre	47
IV. Az ókeresztény és a bizánci művészet	48
A. Az antik Róma korszakai, kultúrája, építészete, szobrászata és festészete	48
B. A római kori festészet alapvető jellemzői	49
V. A románkori művészet	52
A. A románkori építészet, szobrászat és kézművesség	52
B. A románkori freskófestészet, kódexfestészet és alapozási technikák	53

VI. A gótika építészete és az olajfesték megjelenése	54
A. A gótika építészete	54
B. A tojástempera, jelentősége a klasszikus olajkép technika ki-alakulásában és a szárnyasoltárok	55
VII. A gótikus szobrászat, festészet, kézművesség és ólomüveg-technika	56
A. A gótikus szobrászat, festészet és kézművesség alkotásai	56
B. Az ólomüveg-technika	57
VIII. Az itáliai reneszánsz művészet	58
A. Az itáliai reneszánsz építészet, szobrászat és festészet	58
B. Az itáliai reneszánsz freskó festészet	59
IX. A reneszánsz művészet Itálián kívül	60
A. A reneszánsz művészet Itálián kívüli elterjedése	60
B. A reneszánsz kor táblaképfestészete	61
X. A barokk művészet	62
A. A barokk építészet és szobrászat	62
B. A kasseli barna az olajkép technikában és a lazúrozás	63
XI. A barokk és rokokó festészete	64
A. A barokk és rokokó festészet európában	64
B. A rembrandti festészet jellemzői és olajfestés technikája	65
XII. A klasszicizmus művészete	66
A. A kalsszcista építészet, szobrászat és festészet	66
B. Klasszikus megoldások a díszletfestészetben, a táblakép és a díszletfestő technika különbségei	67
XIII. A romantika művészete és az akvarell technika	68
A. A romantika szobrászata, festészete és építészete	68
B. Az akvarell technika	69
XIV. Az impresszionizmus, posztimpresszionizmus és a plein air technika	70
A. Az impresszionista és a posztimpresszionista festészet	70
B. A plein air festészet és az impresszionista festészeti megoldások	71

XVA szimbolizmus és a szecesszió művészete, valamint a paszterrtechnika	72
A. A szimbolizmus és a szecesszió Európában és Magyarországon	72
B. A paszterr festészeti technika és a fixatív	73
XVIa 20. századejének avantgárd művészeti irányzatai I.	74
A. A fauvizmus, az expresszionizmus és a kubizmus	74
B. Az avantgárd mozgalmak és a prehisztórikus művészetek	75
XVIa 20. századejének avantgárd művészeti irányzatai II.	76
A. A futurizmus, a konstruktivizmus, a dadizmus és a szürrealizmus művészeti irányzatok	76
B. A montázs és a kollázs festészeti technika	77
XVII.20. századi építészet, iparművészet és a street art	78
A. A 20. századi építészet és iparművészet legfontosabb irányzatai	78
B. A street art művészet	79
XIXa 20. század második felének avantgárd művészete és a csurgatásos technika	80
A. A 20. század második felének avantgárd és a magyar neo-avantgárd festői irányzatai	80
B. A csurgatásos festéstechnika és Jackson Pollock	81
XX.Újabb képzőművészeti műfajok a 20. század második felében és kortárs alkotók	82
A. Újabb képzőművészeti műfajok, irányzatok a 20. század második felében	82
B. Kortárs művészek és új technikai lehetőségek a kortárs festészetben	83
XXForrások	84

. fejezet

Bevezetés

A. A vizsga időpontja

- 2022. Június 9., csütörtök
 - 7:30-ig: vizsgázók érkezése.
 - 8:00-tól: a portfólió bemutatása (a vizsga kezdete előtt meg kell jelenni).
 - 10:45-től: vizsgaremek bemutatása.
- 2022. Június 10., péntek
 - 7:30-ig: vizsgázók érkezése.
 - 8:00-tól: szóbeli vizsgák (a vizsga kezdete előtt meg kell jelenni).
 - Az iskola részéről vizsgabizottsági tagok: Balogh Ede, Haramati Zsófia, Sárközi Antal.
- Megjegyzések
 - Alkalomhoz illő öltözöt elvárt.
 - A vizsga együtt lesz a nappali és esti OKJ-s festőknek (összesen 20 fő együtt).
 - **A képesítő vizsga előtt fél órával kötelező mindenkinak megjelennie!** A szigorú szabályzat értelmében pár perc késés is a vizsgából való kizárást eredményez!!
 - Hozni: személyi igazolvány is szükséges.
 - minden szakma a vizsgájára szervezze meg a bőfét: legyen ásványvíz, pogácsa, papírhoharak/tányérok a vizsgabizottság számára. Ezt a vizsgázók szokták szervezni, nem az iskola.

B. Megjegyzés a kidolgozáshoz

A következőkben a 2022. júniusi vizsgára kiadott tételek kidolgozásai találhatóak.

A jelen kidolgozás diák által kidolgozott verzió: hibákat tartalmazhat.

C. A szóbeli és gyakorlati vizsgák követelményei

A szóbeli (elméleti) vizsga adatai	
Szakképesítés megnevezése	4 0213 01 Képző- és iparművészeti munkatárs (02134002 Festő)
A vizsgafeladat megnevezése	Szakmai elmélet vizsgafeladat (A-B)
A vizsgafeladat ismertetése	Szóbeli összefoglaló a programkövetelmény alapján összeállított, központi tételsorból húzott téTEL A) és B) témaKöreiből.
Vizsgafeladat időtartama	45 perc - Felkészüési idő: 30 perc, - Válaszadási idő: 15 perc
A vizsgafeladat értékelési súlyaránya	30%
A tétesor a következő tantárgyak témaKöreiből kerül összeállításra	A) Művészettörténet, B) Festő szakmai elmélet.
Tételek tartalma	A központilag összeállított vizsgakérdések a művészettörténeti és festő szakmai elméleti témaKöröket tartalmazzák.
A tételekhez használható segédeszköz	A képző intézmény által összeállított maximum 2-2 oldalas, feliratok nélküli képmelléklet.

A gyakorlati vizsga adatai	
A vizsga részei	A) Szakmai portfólió B) Festő vizsgamunka bemutatása
A vizsgafeladat időtartama	A) és B) vizsgatevékenységre összesen: 30 perc (felkészülési idő nincs).
Értékelési súlyaránya	Az A) és B) vizsgatevékenységre összesen: 70% .
Vizsgafeladat ismertetése	Az A) Szakmai portfólió és a B) Festő vizsgamunka egymást követő bemutatása, melyeket egybefüggő tevékenységekkel kell megszervezni.
A) A Szakmai portfólió bemutatása	A képzési időben végigvitt szakmai gyakorlati tevékenység bemutatása a képekkel és rövid szövegekkel meg szerkesztett portfólió prezentációjával . Rajzi, plasztikai előtanulmányokat, kreatív és szakmai feladatokat tartalmazó, együttesen minimum 25 oldalas digitális prezentáció.
A Szakmai portfólió anyagának és bemutatásának értékelése	A vizsgázó a Gyakorlati vizsgán az előzetesen leadott digitális portfólióját mutatja be. Értelmezi a munkáit és ismerteti a munkáját irányító gondolati, technikai háttereit . A vizsgabizottság a vizsgázó által elkészített szakmai anyag együttesét, a megoldások színvonalát és a bemutató alkalmával mérhető alkotói gondolkodásmód meglétét, fejlettségét , a verbális előadást és a szakmai fogalmak pontos használatát együttesen értékeli.
B) Szakmai vizsgamunka bemutatása és prezentáció követelményei és annak értékelése	A szakmai vizsgamunka készítése olyan szakmai tevékenység, amely önmagában alkalmas arra, hogy a vizsgázó beszámolhasson a tanulmányai során megszerzett ismeretek és képességek valamelyik komplex halmazából. A vizsgamunka a kész vizsgatárgyon kívül tartalmazzák a készítési folyamat leírását és dokumentációját nyomtatott és elektronikus prezentáció formájában (tervezek, vázlatok, munkafázisok).

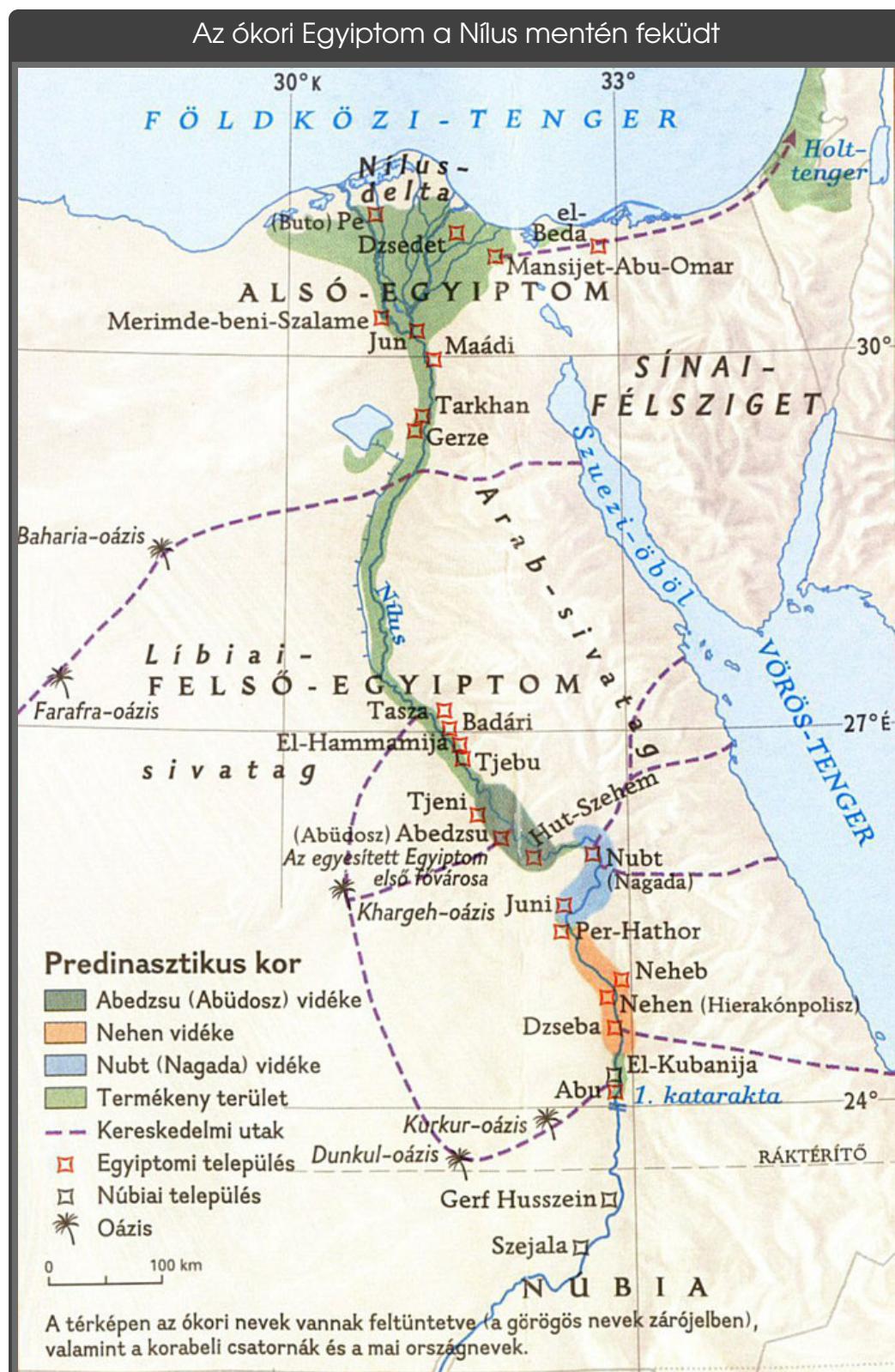
I. fejezet

Az ókori Egyiptom művészete

A. Az ókori egyiptomi társadalmi felépítése, hiedelemvilága, művészeti korszakai és emlékei

A téTEL adatai	
Tétel teljes címe	Mutassa be az ókori Egyiptom társadalmi felépítését, hiedelemvilágát! Ismertesse az ókori egyiptomi művészet korszakait, az építészet, szobrászat és festészet ránk maradt emlékeinek jellegzetességeit!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• Az ókori egyiptomi művészet korszakai, földrajzi, társadalmi környezete.• A sír- és templomépítészet típusai, felépítése, jellemzői.• A szobrászat, a festészet és tárgykultúra jellemzői és stílusjegyei.

Földrajzi elhelyezkedés

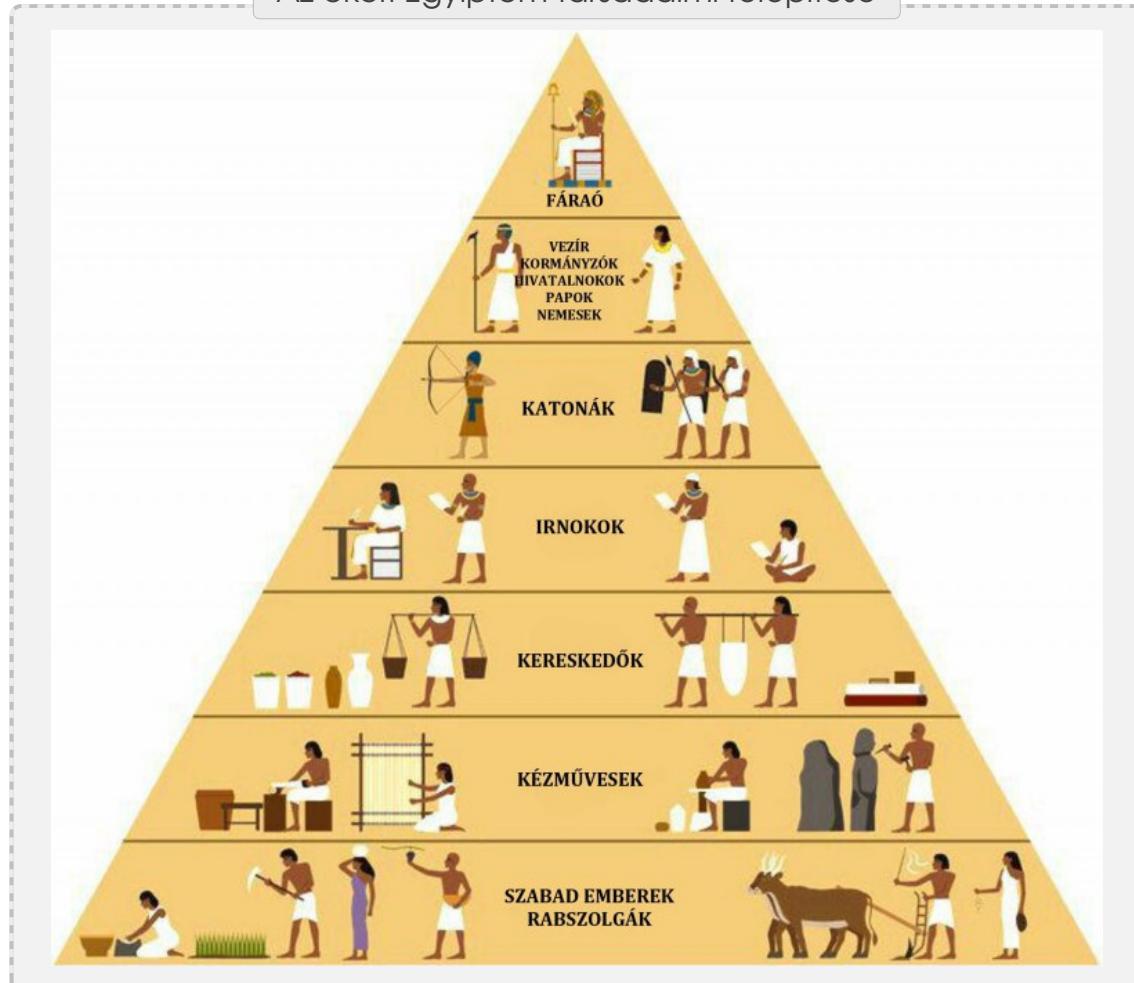
Egyiptom éghajlata alapvetően sivatagos, ezért a kultúra a **Nílus mentén**, annak partján 5-10 km-es szélességben, több mint 1 000 km hosszan alakult ki.

Ezen ókori civilizáció kialakulásának feltétele a folyó éltető ereje volt: a Nílus. A folyó vetés előtt, júliustól novemberig áradt, termékeny iszapot terítve szét, tápanyagban gazdaggá téve a talajt és lehetővé tette az **elárasztásos gazdálkodást**.

A terület földrajzilag és kezdetben politikailag is két részre tagolódott. **Alsó Egyiptom** északon, a Nílus deltatorkolatánál feküdt a síkvidéken. **Felső Egyiptom** attól délebbre, a magasabban fekvő területeken, a Nílus mentén hosszan kanyargó partszakaszon helyezkedett el.

Társadalmi felépítés

Az ókori Egyiptom társadalmi felépítése

Az állam élén a korlátlan hatalommal rendelkező **fáraó** állt. Az előkelőket a származás szerinti arisztokrácia alkotta, belőlük kerültek ki a főtisztségek. Az államigazgatás és az igazságszolgáltatás vezetője a vezér. A gazdasági élet irányítószerve a kincstár, az államgépezet működését az írnokok biztosították.

A közigazgatási egységek a nomoszok (kerületek), élükön a nomarkhoszokkal (kormányzókkal). A közrendűeket két réteg alkotta: a parasztok - a föld használata fejében terménnyel és közmunkával adóztak -, és a kézművesek. A házi rabszolgák a hadifoglyokból kerültek ki.

- **Fáraó:** a trón betöltése általában a primogenitura elve (elsőszülött öröklése) történik.

A fáraó volt a hadsereg főparancsnoka, az államigazgatás és a kincstár feje, valamennyi templom főpapja és a legfőbb bíró. Mindezeken túl úgy gondolták, hogy rajta múlik az ország termékenysége. Ő tette a földeken az első kapavágást, és ő kezdte meg az aratást.

- **Papi arisztokrácia**

A papok - egyiptomi felfogás szerint - csupán az uralkodót helyettesítették kultikus funkcióiban. Hisz a legfőbb pap a fáraó volt! Az egyiptomi papság két fontos funkciót látott el: az istenek kultuszának szolgálatát a templomokban és a halottakról való gondoskodást, az áldozatok bemutatását.

- **Katonai arisztokrácia**

A fáraó hatalmának alapja a felügyelete alatt álló oikosz-gazdaság és a zsoldos hadserege volt mely akaroni arisztokrácia megszállássával vált lehetővé. A katonai tisztségviselők elsősorban a társadalom tehetősebb képviselői voltak: előkelők, nagyobb földbirtokosok.

- **Írnokok** (tisztségviselők) (nyilvántartás, adóztatás)

Az egyiptomi állam legfontosabb hivatalnoka volt. Az írnokok készítettek a legfontosabb feljegyzésekét, összeírásokat, a különböző vallási, orvosi, irodalmi szövegeket. Az írástudás minden hivatal elnyerésének feltétele volt. Egy-egy előkelő tucatnyi írnokot foglalkoztatott, s az írnokból akár magas méltóság is válhatott.

- **Kézművesek**

A Der-el-Medinában élő, kézműves férfiaknak és nőknek tíz napos időszakokra el kellett hagyniuk a várost és családjukat, hogy dolgozni menjenek oda, aholá a fáraó és legfőbb tanácsadói parancsolták. Rövid pihenési időszak után a munkások újabb tíz napot dolgoztak.

- **Közrendű szabadok**

A közrendű szabadok foglalkozás szerint földművesek, kézművesek és kereskedők lehettek. A "félszabadok" az ún. királyi munkások, a földbirtokhoz kötött - főleg - parasztok. Fontos tény továbbá, hogy a piramiskat nem rabszolgák építették, hanem a közrendű, szabad népesség.

- **Parasztok:** középítkezések az áradások idején

- **Rabszolgák**

A rabszolgák döntően hadjáratok folyamán kerültek Egyiptomba. Már az i.e. 2700 kö-rül keletkezett „palermói kő”, is beszámolt arról, hogy egy núbiai hadjárat után 7000 foglyot hurcoltak az országba.

Az ókori egyiptomiak úgy hitték, hogy hajdanában nem voltak földi királyok, hanem maguk az istenek uralkodtak az ország felett. Ozirisz volt az, aki földművelésre tanította az embereket. Az ő felesége volt Ízisz, fiuk pedig Hórusz, a sólyomisten. A hór szó valójában magasröptűt, magasságot is jelentett, ezért származtatták magukat tőle az uralkodók. **Az egyiptomiak királyaikat tehát az istenek földi képviselőjének tekintették.**

Írásmód

A legismertebb írásmód a **hieroglifa** (a szó görög eredetű és „szent vésetet” jelent), **elsősorban a falakra került és a kultuszhoz** [= a vallásgyakorlat, a vallásos szer-tartások összessége] **kapcsolódott**.

Maguk az egyiptomiak írásukat a *medu netjeru*, „az istenek szavai” névvel illették, ezzel is utalva a legendára, mely feltalálását Thot istennek tulajdonítja. A hieroglifa-írást 1822-ben fejtette meg Francois Champollion [sampolian] francia tudós, az ún. rosette-i kő alapján, amely egy olyan kőtábla volt, amin ugyan-

az a szöveg három nyelven volt olvasható többek között görög betűkkel.

A hieroglif írás

Az írás leggyakoribb alapanyaga - a sírfalakon kívül - a papirusztekercs volt. A háromszög keresztmetszetű papirusznád belső rostjait kivették, hosszú csíkokra vágták, 6 napig vízbe áztatták, függőlegesen majd ezekre keresztbé egymásra helyezték a csíkokat (tulajdonképpen egy fonatot hoztak létre). Majd újabb 6 napon keresztül összepréselték, kiszárították, végül a lapokat a végükönél egymáshoz ragasztották, így jött létre az összegönnyölhető tekercsforma a könnyebb tárolhatóság érdekében.

Hiedelemvilág

Az egyiptomiak egyes természeti jelenségekben természetfölötti erőknak a megtestesülését látták, melyet a hieroglif írásban, a művészeti ábrázolásokban emberi, állati, növényi vagy akár egy tárgy alakjában mintáztak meg.

Egy-egy isten megjelenhetett nemcsak emberi, hanem állati alakban is, sőt nagyon gyakran az emberi testet állatfejjel olvasztották egybe. Ugyancsak lényeges volt az istenek elnevezése is, ami jellemzte viselőjét: az Elrejtett, az Alkotó, a Hatalmas, stb. A vallásos hiedelmek között nagy szerepe volt a mágiának, hisz az egyiptomiak felfogása szerint egy természetfeletti erő igénybe vétele kellett mindenféle baj, veszedelem, betegség

leküzdéséhez. Ilyen természetfeletti erőt tulajdonítottak a különböző varázsszövegeknek.

Elképzelésük szerint a fáraó, akit Hórusz földi helytartójának tartottak szintén varázserőt sugárzott. A fáraónak a napisten, Ré fiaként való tisztelete az Óbirodalom közepétől vált általánossá.

Az isteni erők sokféleképpen való megtestesítése mellett az egyiptomi vallás egyik legjellemzőbb részei a **napkultusz** és a **halottkultusz**. Ahogy a földi élet **Ré** (napisten) napsugarainak eredménye, úgy a halál utáni továbbélés, a fennmaradás lehetőségét az Ozirisz-hit adta, s ennek része volt a mumifikálás, amivel a halott túlvilági életét akarták biztosítani.

Az egyiptomi vallás egészén két tényező hatása vonul át: a szellemhit, mely mint lélekhít az egyiptomiak páratlanul fejlett halott- és őskultuszát táplálja; továbbá a vele párosult varázslaté, mely áthat a vallásra, átalakítja az istenek erejéről való felfogást, az isteneket aláveti a varázsszövegeknek, a halottakat mentesíti az erkölcsi felelősségtől az ítéleten, alapjává lesz a király és az egyedek istenné válásának.

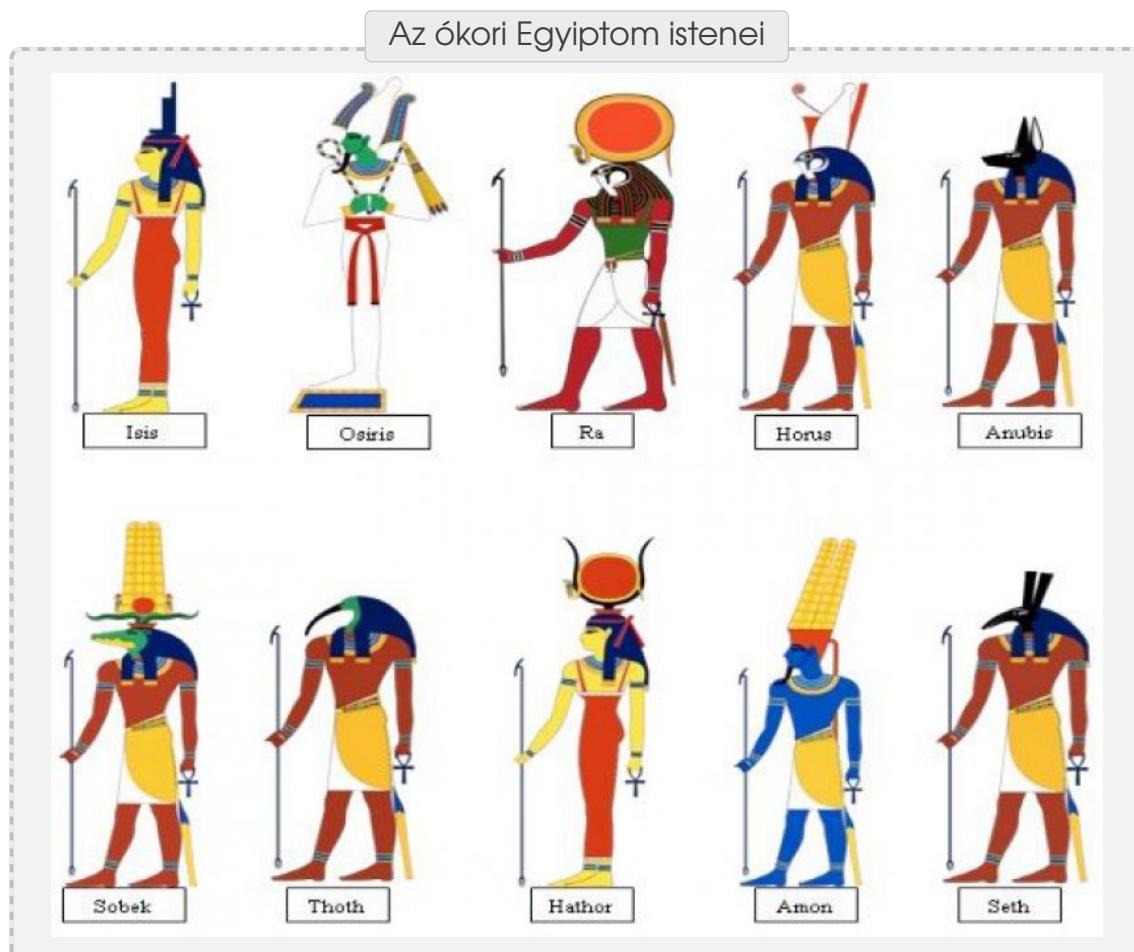
A vallás gyakorlásának helyei a templomok voltak, melyek egyben iskoláikkal, könyvtáraikkal a tudománynak, a művelődésnek és a teológiai irodalomnak is a centrumaiként szolgáltak.

Többistenhit, fontosabb istenek — — — — — — — — — —

- **Ré** (vagy Rá, kérdéses): napisten, az emberiség atya.
- **Hórusz**: az istenek királya a Földön. A mitológiában Ozirisz és Ízisz fia, és az ég ura.
- **Ízisz**: anyaistennő, az Ókori Egyiptom egyik leghíresebb istennője, a varázslás, a termékenység, a víz és szél, a tengerhajózás istennője, a nőiesség és a hűség szimbóluma, Ozirisz felesége, Hórusz anyja.
- **Ozirisz**: a túlvilág birodalmának királya és bírája. Az egyik főisten. Ízisszel és Hórusszal alkot istenháromságot. A túlvilág és a halottak istene, az alvilág életet adó ura, a termőföld istene, ő tanította meg az embert a földművelésre.
- Anubisz: az alvilág és holtak oltalmazója, és a bebalzsamozás istene. Fekvő sakál- vagy vadkutyaként ábrázolták, illetve sakál- vagy kutya-

fejű emberként. Anubisz bíraként van jelen a szív megmérésénél, amikor is a halott szívét egy mérlegre teszik, a másik serpenyőbe pedig Maat-nak, az igazság istenének tollát rakják. Ha a szív nehezebb, akkor azt felfalja Ammut, egy alvilági szörny. Ő tartja számon a holtak szívét.

- Széth: a vihar és káosz istene.
- Thot (vagy Dzsehuti): a bőlcsességek és a Hold istene. Íbiszként vagy kutyafejű páviánként ábrázolták. A civilizációt hozta el az embereknek.
- Szobek: az istenek őrzője, krokodilisten.
- Hathor, az Égi Tehén: Azonosult Básztettel, a termékenység és a szerelem istennője, tehén képében jelenik meg, Íziszhez hasonlították, bár a két istennő egymástól teljesen különbözött.
- Ámon: az istenek királya, ugyanaz mint Ámon-Ré, a napisten.

Halottkultusz, temetkezési szokások

Az egyiptomi hitvilág szerint **az embernek két lelke volt: az egyik a Ba nevű test-lélek** (tulajdonképpen maga a test), **a másik a Ka nevű szellemi lélek** (életadó energia, a test állandó tanácsadója, lelkiismerete [ma talán pszichénék neveznénk]). A szellemi lélek a vélekedés szerint azonban csak addig él, amíg a testlélek is, ezért a testet meg kellett őrizni az örökévalóságig, a szellemi lelket pedig táplálni kellett. (A test megőrzését szolgálta a mumifikálás és a masszív sírépületek, a piramisok.) A hitvilág szerint a szellemi lélek minden éjszaka lemegy az alvilágba, majd minden reggel a nap-pal együtt újjáéled. Az élet tehát mindig Kelethez, a napkeltéhez, a halál mindig Nyugathoz, a naplementéhez kapcsolódott, ezért temetkeztek az egyiptomiak minden korszakban a Nílus bal, azaz nyugati partjára.

A test megőrzésének módja a mumifikálás volt. (Az eljárás kiindulása bizonyára az volt, hogy a predinasztikus korban a száraz sivatagi homokba temetkeztek, ami kiszívta a test nedvességét, ezáltal meggátolta a hús bomlását.) A műveletet papok végezték a sírok mellett lévő halotti templomban:

- Az elhunyt belső szerveit kivették, kiszártották és az ún. kanopuszedényekbe helyezték.
- Az agyat az orron keresztül eltávolították, a testet és a koponyát gyan-tával, szurokkal töltötték ki.
- A testet tartósító sós lébe áztatták, 70 napig a napon szártották, be-balzsamozták, végül vászonszalagokkal légmentesen bepólyálták.

Kanópuszedények

Múmia ábrázolása

Művészeti és birodalmi korszakok

Az egyiptomi művészet nem díszítésre szolgáló vagy történeteket elmesélő művészet volt, hanem kifejezetten gyakorlati funkciót töltött be: a halottkultusz része volt. Az építészetben megjelenő formáknak, a sírfestészet, sírszobrászat témáinak és stílusának mind az egyiptomi hitvilágban, mitológiaiban találhatjuk meg a magyarázatát.

Egyiptom történelmének nagy részét három „birodalmi” szakaszra lehet osztani (melyek a művészet szempontjából is meghatározóak voltak): az óbirodalmi szakaszra, a középbirodalmi szakaszra és az újbirodalmi szakaszra. Ezeket rövidebb átmeneti időszakok választották el egymástól. Az „átmeneti” szó itt arra utal, hogy ezekben az időkben Egyiptom nem állt egységes politikai uralom alatt, hanem más, erősebb birodalmak uralma alá került. Az egyiptomi civilizáció alapjait jóval az Óbirodalom kora előtt a Nílus folyó partján letelepülő emberek által létrehozott öntözéses földművelés fektette le, amely a városok és specializált gazdasági tevékenységek (például a kézművesség, bányászat) kialakulásához vezetett.

Az ókori Egyiptom jelentősebb fáraói

Archaikus kor	1-2. din.	Ménész	Kr.e. 2900 körül
Óbirodalom	3-6. din.	Dzsószer	Kr.e. 2668-2649
		Kheopsz (Hufu)	Kr.e. 2589-2566
Középbirodalom	11-12. din	III. Szenuszert	Kr.e. 1878-1839
Újbirodalom	18-20. din	Hatszepszut	Kr.e. 1479-1458
		III. Thotmesz	Kr.e. 1458-1425
		IV. Amenhotep (Ehnator)	Kr.e. 1355-1337
		Tutanhamon	Kr.e. 1335-1325
		II. Ramszesz	Kr.e. 1279-1213
		III. Ramszesz	Kr.e. 1186-1155
		XI. Ramszesz	Kr.e. 1101-1070
		I. Pszammetik	Kr.e. 664-610
Római kor	—	VII. Kleopátra	Kr.e. 51-30

Az ókori Egyiptom korszakai		
Óbirodalom	kb. Kr. e. 2600-2100	Híres fáraók: Dzsószer, Kheopsz, Kefrénn, Mükerinosz. Kialakul a piramis gúla formája. Gyakran a piramis mellett elhelyezett fáraó szobrok jellegzetes vonásokkal. Hivatalnokok masztabáiból maradtak fenn szobrok és domborművek.
Középbirodalom	kb. Kr. e. 2000 - 1700	Meggyengült a fáraók hatalma, a birodalom kisebb részekre szakadt, délen nomád népek fosztogattak. Théba városa emelkedett ki, ez lett az új, ismét megszilárdult hatalom központja. A sírrablók miatt a piramisok helyett sziklasírokba temetkeztek a fáraók (Királyok völgye).
Újbirodalom	Kr. e. 1600 - 1000	Rövid, átmenetileg nem egységet időszakot követően Hatsepszut fáraónő kezében központosult a hatalom. A korszak kiemelkedő fáraója IV. Amenhotep, aki Ehnatonra változtatta nevét és bevezette az egyisten hitet: Aton, a Nap mint égistenet istenének kultuszát, ez volt az Amarna-kor. Tutankhamon uralkodása alatt visszaállt a régi egyisten hit, egyben ő volt az egyetlen fáraó, akinek sziklasírját érintetlenül találták a régészek. A kor művészeti jellegzetességei a monumentális templomok, amelyek előtérbe kerültek a piramisok helyett: II. Ramszesz Luxori temploma, Karnaki nagy Amon-tempom (több uralkodó is bővítette, III. Amenhotep kezdte el építeni), a Memnón-kolosszusok melyek a folyóparton épült templomból megmaradtak az áradások után, Hatsepszut fáraónő sziklaegyüttesnek támaszkodó temploma a Királyok völgye mellett.
Kései kor	K. r. e. 722-664	Egyiptom hanyatlani kezdett, i.e. IV. században Nagy Sándor hódította meg.

Az Óbirodalom művészete (kb. Kr.e. 2600-2100) —

Első fáraója Dzsószer volt, majd utána a leghíresebb egyiptomi uralkodók következtek: Kheopsz, majd az ő fia, Kefrének, és unokája Mükerinosz. Az országot ekkor 42 kerületre osztották, melyek élén egy-egy ún. vezír, azaz hivatalnok állt. Ennek az időszaknak a legfontosabb emlékei az említett négy fáraó piramisai Szakkarában és Gízában, a fáraók piramisai és szobrai.

Piramis-építészet – - - - -

Funkció A piramisok az egyiptomi uralkodók sír-építményei voltak. Céljuk a halott fáraó mumifikált testének megőrzése volt, valamint hatalmas méreteikkel a fáraó nagyságát szimbolizálták. A piramisok tetején egy aranyból készült pyramidion volt: a piramist felül lezáró kisebb piramis (15-20 méter magas). Mivel a nap fényét visszaverte, csilllogásával mindenfelé jelezte a hatalmas fáraó sírjának helyét. (Ezek már nincsenek meg.)

Építőanyag A piramisokat mészkőtömbökön építették, amit helyben bányásztak, és szabályos téglatest formájúra faragtak. A tömbök között semmilyen kötőanyagot nem használtak. A nagyméretű kőtömböket úgy szállították, hogy a sivatagi homokon egy iszap-utat hoztak létre, amin a kőtömb könnyedén csúsztatható volt, minden össze 6 emberre volt szükség így a szállításához. Néhány esetben - a belső kamrákban - gránitot is használtak, ami a legnehezebb és a legkeményebb kőfajta. A kemény kövek használata is kifejezi, hogy a piramisokat az örökévalóság számára építették.

Építők A piramisokat építő rabszolgákról Hérodotosz görög történetíró számolt be, ez a nézet azonban mára elavulttá vált: a helyben élő szabad, fölművelő köznép élelem fejében dolgozott a fáraónak azalatt, amíg a Nílus kiáradt.

A Gízai piramisok mellett megtalálták a munkások városát, ami kórház-tól kezdve sörfőzdén át mindenennel el volt látva, ami csak a minden nap élethez szükséges.

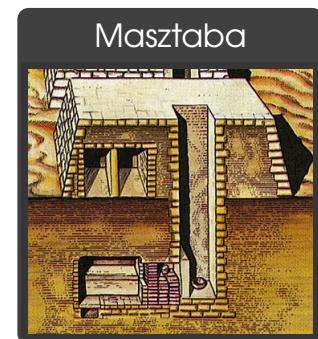
Az piramis belül tömör, minden össze néhány sírkamrát és az azokhoz vezető keskeny (1m magas és széles) és meredek folyosókat, valamint szellő-

ző folyosókat tartalmaz. Az építkezés alatt a belső termekbe kívülről tükrök segítségével vezették be a fényt. A piramisok belseje mára szinte teljesen lepusztult, festésnek, díszítésnek nyoma alig maradt. Eredetileg azonban domborművek díszítették a sírkamrák falait.

Sírrablók A piramisokba a fáraó holteste mellé annak minden tárgyát és számtalan adományt helyeztek, amiket már a legkorábbi időktől kezdve fosztogattak. A kincsek védelmezésére, a sírrablók megtévesztésére a piramis oldalán gyakran egy álbéjáratot nyitottak, a valódi bejáratot pedig elfedték.

A piramis formájának kialakulása - - - - -

1. Masztabák A korai időszakban az uralkodók ún. masztabákba temetkeztek. Ezek a föld alatt lévő sírkamra fölé kerültek, lapos, négyzet alaprajzú, csonkagúla alakú, gyakran egyetlen kőtömbből álló építmények voltak. Masztabák az Óbirodalom idején is készültek, ekkor azonban már nem az uralkodó, hanem a vezér-réteg, vagy a fáraó-feleségek temetkeztek ilyen sírokba.

2. Lépcsős piramis Az Óbirodalom idején az uralkodó megnövekedett tekintélyét, isteni voltát kifejezendő, a lapos masztabák tetejére további szűkebb négyzet-alaprajzú csonkagúlát helyeztek, hogy magasságát növeljék. Pl.: Dzsószer fáraó lépcsős piramisa Szakkarában.

Dzsószer fáraó lépcsős piramisa Szakkarában

Dzsószer fáraó piramisa a lépcsős piramisok első példája volt, tulajdonképpen több, egyre kisebb, egymásra rakott masztaba.

Szakkarában (a mai Kairótól kb. 20 km-re délebbre) található. Kb. 60 m magas, fél-egy méter magasságú mészkőtömbökből épült fel. Alkotója Dzsószer legelső vezírje, papja, orvosa, építésze: Imhotep volt.

3. Tört élű piramis Ez az időszak a hatalmas méretű gúla alakzat felépítésének kísérleti szakasza volt. Pl.:t ört élű és tág szögű piramisok Dahsúrban. A Dzsószer után uralkodó fáraó (Sznefer) már a sok, kis lépcsőfokkból álló gúlaformát próbálta felépíteni. Piramisát azonban homok-alapra építette, és az építkezés közben a kőtömeg alatt megsúlyedt a talaj, a piramis éleinek szögét ezért beljebb kellett dönteni, hogy az építmény alacsonyabb, ezáltal kisebb tömegű legyen. Ennek eredménye lett a dahsúri Tört élű piramis. A Tört élű piramis közvetlen szomszédságában Sznefer építészei - valószínű, hogy kijavításak a hibájukat - a Tört élű piramis építésének második szakaszában alkalmazott dőlésszöggel építettek fel egy másik, már valóban a híres gúla-formát mutató sírépítményt, amit a vörös színű mészkövei miatt Vörös piramisnak neveznek.

Sznofru fáraó dahsúri tört falú piramisa

4. Gúla forma

A gúla forma szimbolikája A cél elsősorban a magasság növelése volt, hiszen az a fáraó jelentőségét fejezte ki. Másrészt a forma iránti rokonszenv oka az volt, hogy az egyiptomi hitvilágban a gúla-forma több szimbolikus jelentést hordozott. Az egyiptomi teremtés-mítosz ilyennek írta le az ősvízből kiemelkedő őshalmot, azaz az első szárazföldet. A lépcsőzetesség kifejezte a napistenhez, Réhez vezető utat, amin a fáraó szellemi lelke felment az egekbe. A forma hasonló volt a fentről szétágazó nap sugaraihoz, azaz kifejezte Ré, a napisten védelmét az eltemetett fáraó felett. Továbbá minden ősi civilizáció szakrális épülete négyzet alaprajzra kerülő toronyszerű építmény volt - lásd a mezopotámiai zikkuratokat, vagy a maják amerikai templomait, amik hasonló formájúak. A piramis-forma kialakulásának is fontos feltétele volt, hogy ez a forma volt statikailag a legjobban megoldható az ókorban.

A forma Az építmény a tökéletességet tükröző szabályos gúla formájú: négyzet alaprajz, amihez minden oldalról a négyzet oldalaival egyenlő

hosszúságú oldalú, szabályos háromszögek kapcsolódnak.

A Gízai piramis-együttes Egyiptom legnagyobb piramisát a legidősebb fáraó, Kheopsz építette (kb.Kr.e.2570-től). Az építkezés több, mint húsz évig tartott, már a fáraó megkoronázásakor elkezdték. A piramis 146m magas (2,3 millió mészkőtömbből építették, amik egyenként másfél méter magas és egy-két méter széles faragott téglatestek, és kb. két és fél tonnát nyomnak).

Kheposz piramisa mellett három kisebb piramis is áll, amelyeket felesége és lánytestvérei számára építetett. Kheposz fia, Kefrén építette a kissé délebbre álló piramist, ami a fotókon középen áll, és a három sír-építmény közül a legmagasabbnak tűnik. Ennek csak az az oka, hogy a Kheopsz-piramis szintben lejjebb áll. (Kefrén piramisa 136 m magas.) Az

egyetlen, amin fennmaradtak azok a mészkőlapok, amelyekkel 4 ezeket a piramisokat lefedték, hogy a lépcsőzetességet teljesen megszüntetve a sima felületű, (egy hatalmas kristály hatását keltő) szabályos gúlaformát létrehozzák. A harmadik, még délebbre álló piramis Mükerinosz fáraóé, a legkisebb a trióból, 62m magas.

Halotti templomok

A piramisok mellett halotti templomokat is építettek, ahol a fáraó műmiáját készítették el, illetve a halálával istenné vált fáraónak szentelt templomok szerepét töltötték be az épületek, ahol a fáraó szellemi lelkének áldoztak. Ezek a templomok igen romos állapotban maradtak fenn, a legjobb állapotban megmaradt templom Kefrén fáraóé.

Kefrén halotti temploma Gízában A templom Kefrén piramisa előtt áll, mögötte található a Szfinx, így a piramis, a Szfinx és a templom egy tengelyt alkot. A templom hatalmas gránittömbökön épült. Fő részét az a folyosó

jelenti, amin a fáraó mumiáját szállították végig. A folyosó két oldalán az istenek szobrai álltak, amiket az ablakokon beeső fény világított meg.

Fáraó szobrok

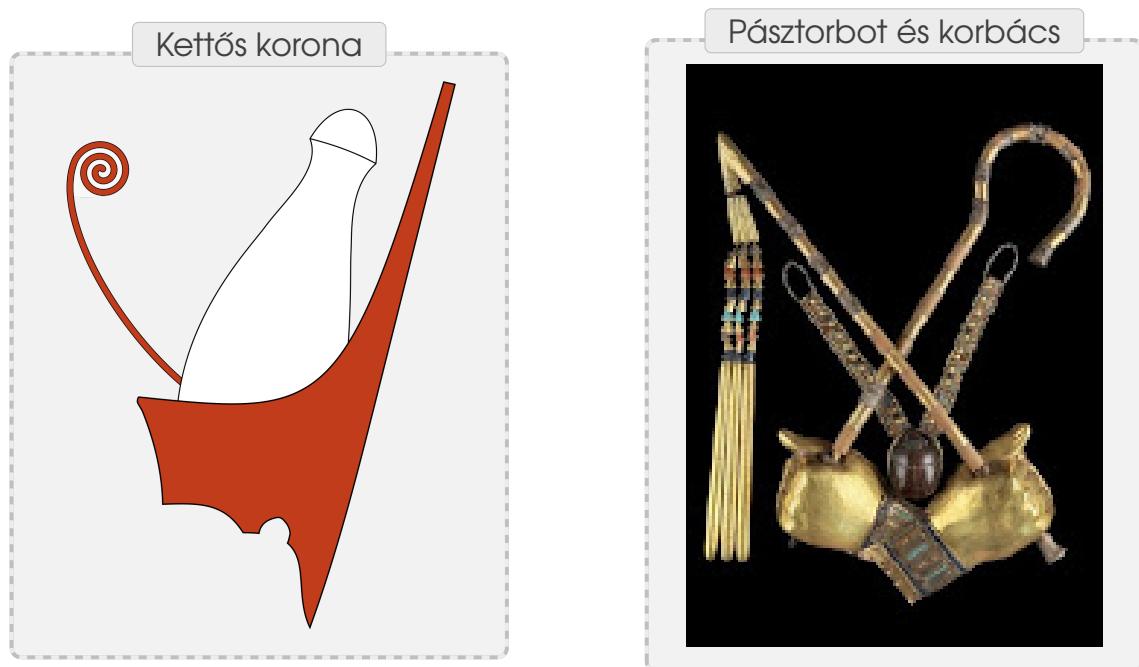
A fáraó a politika és a vallás feje volt egy személyben. A fáraó szó arab, eredetileg a memphiszi palotát és a palotaőrséget jelentette.

A fáraó uralkodói jelvényei

- Kettős korona:

Alsó és Felső Egyiptom feletti hatalom szimbóluma. Felső Egyiptomé a fehér - valószínű, hogy ezüstből készült - korona, ami egy csúcsos hegyes sisak volt. Alsó Egyiptomé a piros korona hátul hosszú nyúlvánnyal, elől fémszállal, a homlokán a két terület istenségeinek szimbólumaival, a kobrával és a keselyűvel.

- Menész: a nehéz kettős koronát helyettesítő vászonkendő.
- Álszakáll: bölcsesség, a bölcs uralkodó jelképe.
- Pásztorbot alakú jogar: a népét védelmező uralkodó.
- Légycsapó vagy ostor: az ellenségeit kíméletlenül leigázó uralkodó.
- Állatfarok: a köténye felső részéről lógott le, a harci ügyességekben járatos uralkodó szimbóluma.

A fáraó szobrok rendeltetése A fáraók szobrai nem a piramisokban álltak, hanem általában a piramisok mellett lévő halotti templomokban kaptak helyet fülkékben. Nem körüljárhatók, a hátuk gyakran egy laphoz támaszkodik, a figurák szigorúan főnézetre komponáltak.

A fáraó-szobor a fáraó halála után egykor ideális testének helyettesítője volt, a visszatérő szellemi lélek számára készítették. Ez volt a jelzés, hogy a lélek tudja, hogy kinek a teste van a templom melletti piramisban. A szobron található ún. kartus - a fáraó nevét tartalmazó ovális alakú jelzés - tájékoztatott a szobor kilétérről. Mivel a visszatérés idejét nem lehetett tudni, a szobornak az örökkévalóságig fenn kellett maradnia, ezért tartós, kemény kőből, a legjobb esetben gránitból készítették. (Ezt délről szállították a Nílus deltájához.)

Kefréne fáraó szobra

A fáraószobrok stílus-jellemzői A szobor egyben kifejezte azt is, hogy a fáraó halálával istenné vált, így a szobor stílusának minden eleme az isteni tökéletességet kívánja tükrözni.

A fáraóról nem portrét készítettek, hanem a fáraót, mint ereje teljében lévő, kiegyensúlyozott, bölcs, fiatal és szép, azaz ideális és isteni uralkodót örököltettké meg a szobrok: nyugodt, mozdulatlan testtartás, frontális beállítás (= minden testrésze a nézővel szembe néz: sem a fej, sem a törzs, sem a lábak nem fordulnak el).

Bal lába mindig előrébb helyezett (de nem lép, mozdulatlan). Magyarázatként szolgálhat erre a testtartásra az, hogy a halálakor a fáraó ezzel fejezte ki az istenek előtt az alázatát, bűnösséget: a szívénél volt szüksége támasztásra, ezért kerül mindenkor a bal láb előbbre.

A tömegkezelés zárt, a szobor egésze tömbszerű, a figura szorosan a combjai mellett tartja a kezét.

Mereven előrenéző, eszményített arc és tekintet, nyugodt, érzelemmenetes, ráncmentes, idealizált, fiatal arc, a fejen általában a menész-korona a kobrával és keselyűvel (Alsó- és Felső-Egyiptom isteneinek szimbólumai, itt azt fejezik ki, hogy ők védelmezik az uralkodó hatalmát a két terület felett).

Az izmokat nem túlhangsúlyozó, finoman, visszafogottan izmos, idealizáló mezítelen felsőtest, egyszerű szoknya.

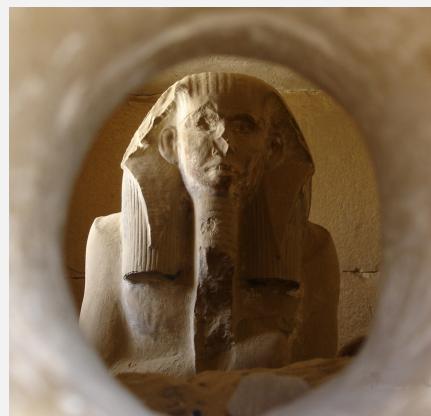
A kezek ökölbe szorulnak, amiben általában a túlvilági élet kulcsa vagy templomi csörgő van.

A fáraó-szobrok az Óbirodalom idején általában életnagyságúak, a későbbi korokban méreteik a lehetőségekhez márten megnőnek, a fáraó nagyságát fejezik ki. (Pl. a Memnón kolosszusok 25 m magasak.)

Híres fáraó szobrok

Dzsószer ülő szobra Az egyik legkorábbi fáraószobor. Eredetileg nem a halotti templomban, hanem a lépcsős piramis mellett állt egy befalazott fülke mögött, amin két kis lyuk volt. Egyszer a visszatérő lélek számára, hogy láthassa, kinek a teste található az itt lévő sírban, másrészről a fáraó számára, hogy láthassa a számára rendezett ünnepségeket.

Dzsószer szobra eredeti helyén

Kefrén ülő szobra Dzsószer szobrához hasonlóan kocka alakú trónuson jelenik meg a fáraó. A zárt tömegű, oroszlánlábakkal rendelkező trónus az ország hosszú időn át folyamatos stabilitásának és egységességének kifejezője volt, melyen a fáraó biztos tartással ül. A fáraó fejét hátulról egy sólyom öleli át, ez Hórusz isten, és a fáraó emberi és isteni voltára utal. A szobrot Kefréni halotti templomában találták.

Mükérinosz triásza Mükérinosz fáraó előszeretettel ábrázoltatta magát a feleségével és nőistenekkel, hogy magát és családját az istenek szférájába tartozóként mutassa be. Ezt fejezi ki az ilyen páros vagy hármas szobrok átölelő mozdulata, ami inkább csak jelzés szerű, hogy a szobor merevségét, földöntúli mozdulatlanságát semmilyen valós mozgás ne törje meg.

Ezeken a szobrokon figyelhető meg a női test sajátos, egyiptomi ábrázolásmódja: a nő-figurát ruha fedi, ám annak általában csak az alsó szegélye látszik, a ruha szorosan a tesre tapad a testformák, tömegek domborulatait finoman sejtetve.

A szoborcsoportban Mükérinosz Hathor (balra) és Anput (jobbra) istenők társaságában van megmintázva.

Gízai Szfinx A Szfinxet Kefrénnel azonosítják, minthogy az a Kefrénni piramis tengelyében áll. A Gízai Szfinx az egyiptomi művészet legnagyobb szobra: 57 m hosszú és kb. 30 m magas. A helyén álló természetes sziklából faragták ki.

A Szfinx nevet az antik görögök adták a monumentális szobornak, a szinfx ugyanis egy görög mitologikus lény, akinek oroszlán teste és nő-feje van, és megeszi azokat, akik nem tudnak válaszolni a kérdéseire.

A gízai Szfinxet a kincsekkel teli piramis védelmére készítették, és sok írásos szöveg maradt fenn arról, hogy valóban féltek tőle. Az oroszlán testtel ábrázolt fáraó mindenkor az erős, félelmet keltő, teljhatalmat birtokló uralkodót kívánja a néző elé állítani. A fejen mindenkor megtalálhatók az uralkodói jelvények, az álszakáll, a menész-koroma, a kobra és a keselyű. A Gízai Szfinx fején is volt álszakáll, ennek egy darabját a 19.sz.-ban kiásták, és ma a londoni British Múzeumban őrzik. A figura orrát bizonyos források szerint valamikor a 11-15.század között verték le, de olyan elképzélések is vannak, hogy

Napóleon lövette le az ágyúival, amikor a monumentális szobortól félve 30 napig ostromolta azt.

Hivatalnok szobrok -----

Kik voltak a vezérek? A közigazgatásban részt vevő hivatalnokok, arisztokrata réteg, közvetlenül a fáraó alatti méltóságok viselői (Egyiptom 42 kerületre volt osztva, melynek élén a vezérek álltak) - bírák, hivatalnokok, írnokok, papok, orvosok, építészek, kincstárnokok.

A piramisok belsejével ellentétben a vezérek masztabáinak belső díszítései jobb állapotban maradtak fenn. Megmaradt számos sír domborműdíszé és szobrászati díszze. A leggyakoribb szobrok az írnokszobrok, de papok és hercegi párok szobrait is ismerjük. Ezeket a szobrokat az idealisztikus, isteni tökéletességet tükröző fáraó-ábrázolásokkal szemben reálisabb megfogalmazásmód, portrészerűség jellemzi, hiszen az ő esetükben nem beszélhetünk istenné válásról a halál után. A szobrok kevésbé tartós anyagokból, puhább kövekből vagy fából készültek.

Louvre-i írnok szobra A szobrot Szakkarában találták, ma Párizsban, a Louvre-ban található. Bár a figura itt is merev főnélzetre komponált, az írnokot a művész életének szokásos jelentében ábrázolja: munkavégzés közben, életszerű testtartásban. Törökülésben, ölében papirusztekercsel, írószerszámmal a kezében.

Arca portrészerű: a szobornak nem célja, hogy az ábrázoltat megszépítse, a valós modell sajátos vonásait mutatja be. A figura állkapocsának széles, homloka, álla alacsony, szája sajátosan keskény és széles, fülei nagyok, teste sem fiatalos szépséget, hanem plötyheded melleket, pójkasat mutat.

Falusi bíró Nevét úgy kapta, hogy a szobrot megtervező munkásokat saját falujuk bírójára emlékeztette, az ábrázolt szemlély azaban valójában egy pap volt. A szobor különlegessége, hogy fából van. Stílusára ugyanaz a realizmus jellemző, ami a louvre-i írnokszobron mutatkozott meg: a pap - noha főnélzetre komponált, és bal lábat a fáraószobrokhoz hasonlóan előbbre helyezi - egy jóltáplált, kövérkés ember volt, kerekded fejjel, tokás nyakkal, vastag lábszárrakkal, pocakkal. (112 cm)

Rahotep és Nofret A hercegi pá� csoportjának komponálásmódja igazodik a fáraó-ábrázolásokhoz: főnélzetre komponáltak, frontális beállításúak, zárt négyzetes székeken ülnek, zárt a tömegkezelésük, merev tekintetük van, a nőalak testre simuló ruházzattal ábrázolt, arcukon mégis - különösen a nőjén - a valósághűségre való törekvés érvényesül.

Ülő írnok szobra

Falusi bíró szobra

Rahotep & Nofret

A dombormű-szobrászat

Az Óbirodalom domborművei a hivatalnokok masztabáiban maradtak fenn.

Ezek lapos domborművek voltak (a figurák kevéssé emelkednek ki a falból), és festetve voltak.

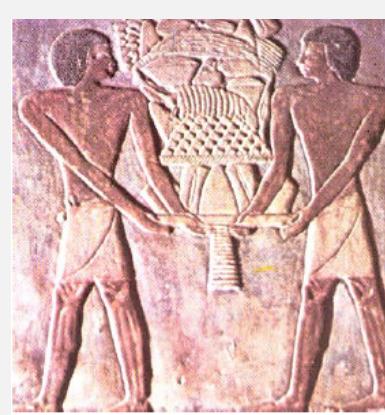
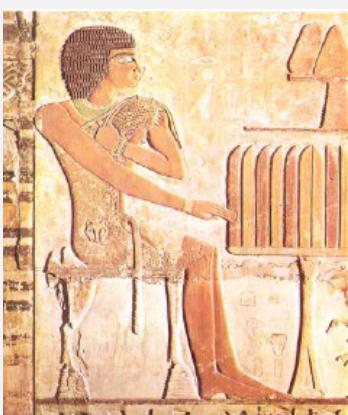
Témáik egyrészt az elhunyt és családjának hétköznapjait mutatták be, a minden nap feladatait és munkavégzés közben ábrázolták őket és házuk népét. Vetés, aratás, háziállatok leölése, adminisztráció közben, gyakran a halott életrajzát is megfestették.

A domborművek másik témaköre a halál utáni élethez szükséges élelem és eszközök felvonultatása volt. Több falat is szántak az áladozati ajándékok ábrázolására.

A domborművek stílusát a legnagyobb felületek törvénye határozta meg: az adott testrészt az arra leginkább jellemző nézetből ábrázolták. A fejet oldalról, a szemet szemből, a törzset, vállakat szemből, a melleket oldalról, a kezeket, csípőt, lábakat ismét oldalról. Ugyanez a törvény érvényesült a tárgyak ábrázolásánál: egy asztal megfogalmazásánál például az asztal lábát oldalról festették meg, az asztallapot azonban felülnézetből, miközben az ezen elhelyezkedő tárgyakat ismét oldalról, így azok olyan hatást keltenek, mintha egymásra lennének helyezve.

A figurák egymáshoz viszonyított arányaiban is az ókori kultúrákban elterjedt hagyomány tapasztalható: a figura mérete a rangját fejezi ki, mennél nagyobb az alak, annál jelentősebb személy a kompozícióban.

Domborművek hivatalnokok masztabáiból

A Közép. és Újbirodalom művészete —————

A Középbirodalom történelmi háttére (kb. Kr. e. 2000-1700)

Kr.e. 2000 táján meggyengült a fáraók hatalma, Egyiptom kisebb részekre szakadt szét, ahol a vezérek kiskirályokként uralkodtak. Súlyosbította a helyzetet, hogy délen nomád bevándorló népek végeztek hatalmas pusztítást. Erre az átmeneti időszakra a zúrzavar, éhezés, fosztogatás volt jellemző - az óbirodalmi királysírokat, a piramisokat már ekkor kirabolták.

Ebből a zúrzavarból Théba városa emelkedett ki, Délen, ez lett a Középbirodalom központja. A fáraó újra föllállította és irányítása alá vonta a közigazgatási kerületeket, megerősítette, megszilárdította a központi hatalmat. Ettől a korszaktól kezdve nem építettek piramisokat, hanem Théba mellett a Nílus nyugati partján lévő sziklás vidéken sziklasírokba temetkeztek az uralkodók.

Az Újbirodalom történelmi háttere (Kr.e. 1600-1000) — — — —

Egy második átmenetileg nem egységes időszak után egy fáraónő, Hatsepszut kezébe került a hatalom, aki számos építkezéssel, hódítással, a kereskedeleml fellendítésével írta be magát a történelem könyvébe. Mostohafia III. Thotmesz szintén hadjáratairól ismert. III. Amenhotep jó diplomáciai készségéről, és a mezopotámiai városokkal, népcsoportokkal kötött szövetségeiről, kereskedelmi kapcsolatairól híres. Ő kezdte el a luxori és karnaki templomok építését.

Különleges korszakot képvisel IV. Amenhotep fáraó, aki nevét Ehnatonra változtatva az addigi Amon papságot és Amon kultuszát megszüntette, és egyedüli istennek Aton istent tette meg, akit a Nap, mint égitest istenének tartottak. Így jött létre az Egyiptom történelmében egyedülálló monoteista korszak, amit Amarna-kornak nevezünk. Valószínű, hogy Ehnaton leszármazotta volt Tutanhamon fáraó, aki - amint azt neve is mutatja - visszaállította az Amon-kultuszt. Tutankhamon volt az egyetlen fáraó, akinek sírja érintetlenül megmaradt, és tartalmát hiánytalanul ismeri a régészettudomány.

A korszak következő periódusában ún. katonafáraók uralkodtak: II. Ramszesz, akinek hódításairól számtalan dombormű tanúskodik; Széthi,

akik az Egyiptomba betörő népek visszaverésén fáradozott. Az így megteremtett biztonság és béke idejében épültek tovább, és II. Ramszesz dicsőségét hirdették a már említett thébai templomok: a luxori és karnaki templom. Az újbirodalom kora a Ramszeszek uralkodásával ért véget, akiket a megnövekedett hatalmat gyakorló papság döntött le a trónról.

A Királyok völgye

Védelem a sírrablóktól Mivel a piramisokat már az Óbirodalom idején, főleg az első átmeneti kor alatt kifosztották, a Középbirodalomtól kezdve a fáraók mumiája számára nem építettek messziről látható sírépítményeket, hanem inkább a holtest és a sírkincsek elrejtésére törekedtek. A Középbirodalomtól kezdve a fáraók temetkezési helye a Théba várossal (Ma Luxor és Karnak városok találhatók itt, kb. 700 km-re Kairótól.) szemben lévő sziklás vidék a Nílus nyugati partján, ma ezt Királyok völgyének nevezik.

Királyok völgye

A természeti adottságok kihasználása Valószínű, hogy azért is éppen ez a terület vált az Újbirodalom fáraóinak temetkezési helyévé, mert a sírok fölött piramis alakú, természetes sziklák húzódnak. 62 sírt tártak fel eddig a völgyben, bár nem minden egyik volt fáraó-sír.

A sírok felépítése Több teremből álló, általában észak-déli fekvésű, 2m szélességű folyosók.

A sír néhány lefelé vezető lépcsőfokkal kezdődik, ez után egy hosszú folyosó vezet lefelé, kb. 5 m mélyre. Ennek két oldalán kis termek nyílnak, ahol a fáraónak szánt adományok, áldozati ajándékok kaptak helyet.

A folyosó végén és a legmélyebben található a sírkamra a fáraó nagyméretű, általában gránitból készült szarkofágjával. A sírkamra mellett egy kincs-

Sziklasír felépítése

társzoba is volt a fáraó életében használt személyes tárgyak tárolására.

A hosszan elnyúló folyosót gyakran mély aknák szakítják meg az illetékten betolakodók likvidálására, valamint a valódi sírkamra és a kincstár előtt egy-egy festett de üresen hagyott kamrát is kialakítottak, hogy a sírrablók azt higgyék, hogy a sírt már előttük kirabolták.

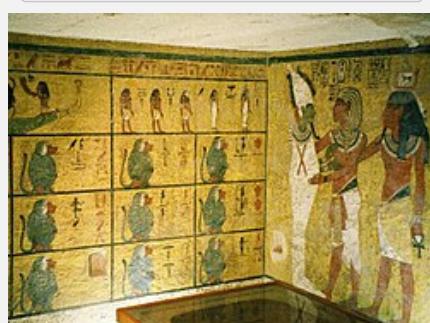
Díszítés A sírfolyosók falait az ún. Halottak könyve díszítette domborműveken és festményeken. Ez a fáraó lelkének alvilági utazását beszélte el, ahogyan a különböző istenekkel találkozik, ahogy szívét megmérik, vagy egyéb megpróbáltatásokat áll ki, hogy elnyerje az örök életet.

Tutanhamon fáraó sírja A Királyok völgyének leghíresebb sírja Tutanhamón fáraóé. Ez a legkisebb sír a völgyben, mindössze 3 kis helyiségből áll, összesen talán 25 négyzetméter területű. A sír azért különleges, mert ez volt az egyetlen sír, amit még nem raboltak a XX. századra.

Sziklasír belülről

Tutanhamon sírkamrája

Templom építészet

Funkciója A Közép- és Újbirodalom idején a sírépítmények helyett a templomok kapták a fő szerepet, az egyiptomi építészet monumentalizmusa ezekben érvényesült. Ezek a templomok több fáraó uralkodása alatt épültek fel, a fáraó testének mumifikálására is szolgáltak, és a halálával istenné vált fáraó áldozati templomai is voltak egyben.

E mellett új elemként jelentős szerepet kapott bennük az uralkodói reprezentáció. A fáraónak a társadalomban betöltött rangját, nagyságát, dicsőséges isteni voltát, elsődleges szerepét külsőségekkel is érzékeltették. Pompás szertartásokra, felvonulásokra, nagy tömegek befogadására alkalmas tereket alakítottak ki, hatalmas méretű fáraószobrokat és oszlopokat állítottak fel. Az uralkodó hatalmának dicsőítését ábrázoló vagy a fáraó istenné válását bemutató nagyméretű és nagy mennyiségű domborműveket faragtattak.

Alaprajzi elrendezés Az újbirodalombeli templomok legfőbb jellemzője az axialitás, azaz a tereknek egyetlen tengelyre való felfűzése (*axis* = tengely). A különböző terek egymás után sorakozva egy hosszú, elnyúló téglalapot alkotnak, ahol a terek szakralitása, szent volta a térsor végén álló szentély felé egyre inkább fokozódik.

Szfinxekkel övezett út A tér-együttés egy úttal kezdődik, aminek két oldalán a fáraó szfinx-szobrai ritmikusan egymás után sorolódva a fáraó hatalmának állandóságát fejezik ki.

Pülón A bevonulási út végén egy vastag és magas fal áll, amin a fáraót dicsőítő domborművek kaptak helyet. Ez a fal a templom kapuja, előtte a fáraó nagyméretű szobrai állnak, valamint két gránitobeliszks. Az obeliszks igen magas, négyzetes emlékoszlop, négy oldalán a fáraó kilétéről hieroglifákkal írt szöveg, tetején egy hegyes szögű piramidion található az egykori piramisforma maradványaként, annak szimbolikus jelentéseivel is rendelkezve.

Udvar négyzet alaprajzú, nagyméretű, fedetlen udvar, négy oldalán általában páros oszlopokkal, az oszlopok között fáraók és istenek szobraival. Az udvarban a köznép is tartózkodhatott, és látványos szertartások helye volt.

Hüposztíl csarnok A templomok következő - építészettörténetileg legjelentősebb, a későbbi korok által továbbfejlesztett - tere, oszloposos csarnok. Általában téglalap alaprajzú, fedett tér, ahol a hatalmas oszlopok súlyos gerendákat tartanak. A csarnok középső tere, azaz hajója kiemelkedik a mellette lévők közül, és a kiemelkedő falát ablakokkal törik át a zárt tér megvilágításának érdekében. Az ilyen szerkezeti felépítést és megvilágítási módot bazilikális szerkezetnek nevezük. Ennek a később igen gyakori szerkezeti megoldásnak legelső példáit láthatjuk az Egyiptomi újbirodalombeli templomokban. Ebben a térben még nagyobb számú tömeg tartózkodhatott, a szertartások azonban intimebbek voltak, mint az udvarban.

Szentély A térsor végén található, több kisebb termet, cellát magába foglaló, a templomban a legszentebb tér-együttes. Ezekben a termekben zajlott a mumifikálás, vagy a fáraóknak és más istenek szóló áldozat. Valamint vallásos relikiákat őriztek ezekben a cellákban. Ide már csak a fáraó és a papok léphettek be.

Szerkezet Az egyiptomiak nem ismerték a boltívet, a tartó szerepű építészeti elemeik az oszlopok, a teret lefedő szerepű építészeti elemeik a gerendák voltak. Az egyiptomi oszlopok alul egyszerű lábazatot kapnak, felül pedig fejezettel díszítettek, amik az összecsukódott lótusz vagy a szétágazó papiruszvirág formáját idézik. (A lótuszvirág Felső-Egyiptom, a papirusz Alsó-Egyiptom szimbóluma volt.)

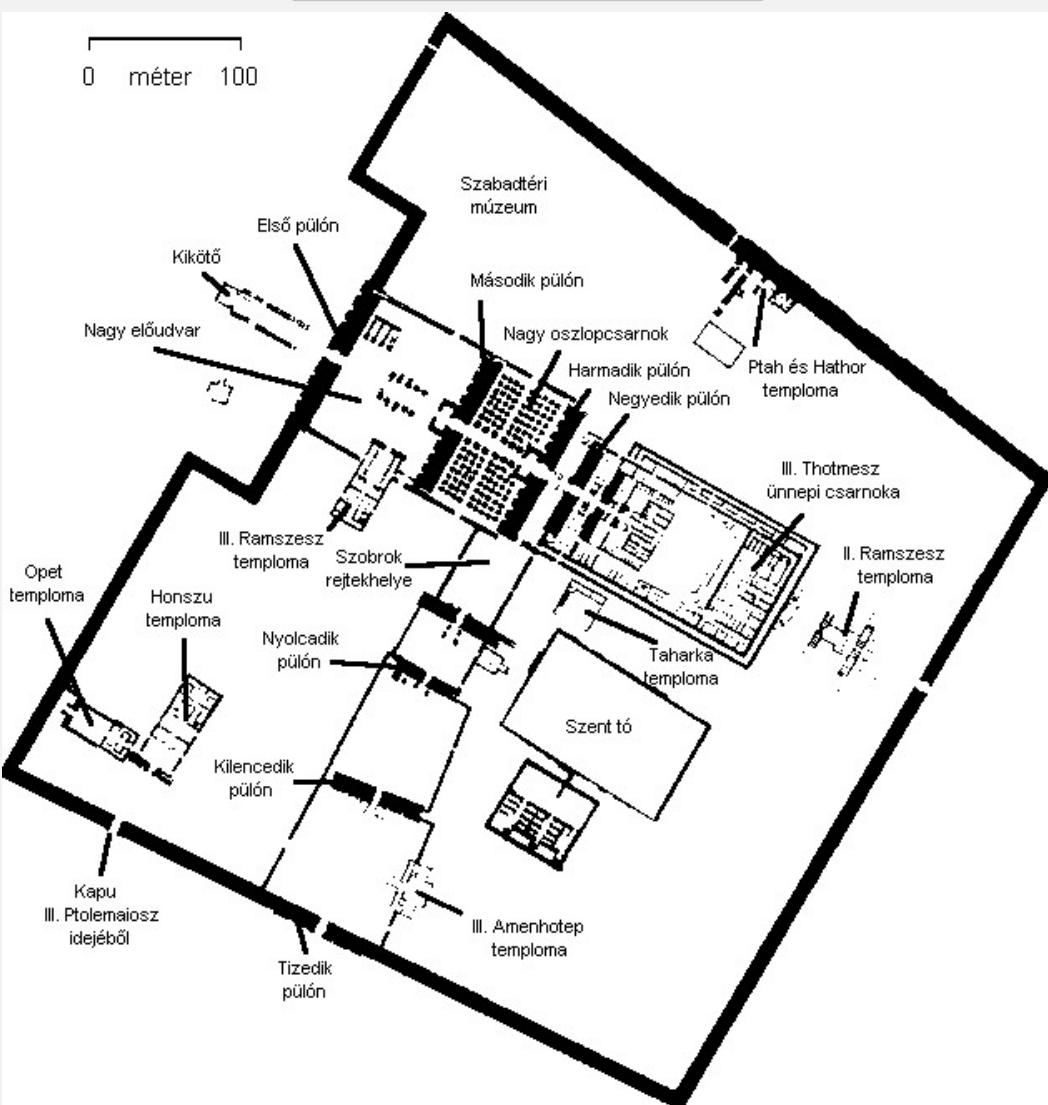
A leghíresebb templomok az Újbirodalom korából — — —

Luxori templom A fent leírt alaprajzi formát követi, II. Ramszesz kezdte el építeni, az Ő 24 m magas szobrai állnak a pülon előtt. Obeliszkei közül már csak egy áll itt, a másikat Napóleon Párizsba szállítatta, ma a Place de la Concorde-on áll. A pülon felületét II. Ramszesz hadjáratait dicsőítő vájt domborművek díszítik. Az Újbirodalomban kívül és belül egyaránt vájt domborműveket faragtak: ezek a falfelületbe akár 10 cm mélyen bevéssett, nem kidomborodó reliefek voltak. Ennek két oka volt: egyrészt így akarták megvédeni a domborművet a folyamatosan pusztító homoktól, ami lecsiszolta a felületüket, másrészt a következő fáraóktól, akik előszeretettel kaparták le az előző uralkodó kartusát a falakról, és helyettesítették a sajátjukkal.

Karnaki nagy Amon-templom Ez a templom a legnagyobb fennmaradt egyiptomi épület: több, mint másfél km hosszú, 10 katedrális férne el benne. Alaprajza szintén a fent leírt rendszert követi, azzal a különbséggel, hogy minden újabb tér előtt egy újabb hatalmas pülon áll, amit más-más fáraó épített. A templomot III. Amenhotep kezdte el építeni, de majdnem 1500 éven keresztül tartott a munka, pontosabban folyamatosan alakították, az újabb fáraók újabb tereket fűztek a már meglévőkhöz. A karnaki templom legjelentősebb tere a 134 oszlopból álló hüposztil csarnok, ami a legnagyobb fedett (kőből) épített tér a művészeti történetében: 152 m hosszú, és 52 m széles.

Az Amon-Ré templomkörzet

Amon-Ré templomkörzet a levegőből

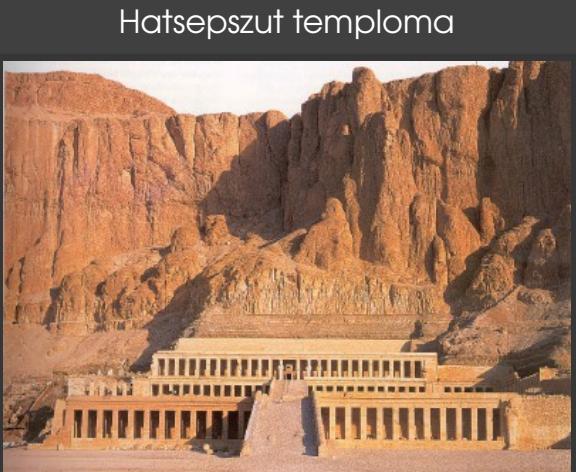

Memnón-kolosszusok A templom a Nílus bal partján volt található, viszonylag közel a folyóhoz. Ez volt a veszte, valamint az, hogy részben szárított agyagtéglából építették. Az áradások során a Nílus elmosta a templomot, csupán a pülonok előtt álló kőből épített/faragott kolossal-lis méretű, több, mint 25 m magas, III. Amenhotepet - az építetőt - ábrázoló szobrok maradtak fenn. A szoborkolosszusok a görög trójai mondakör egy alakjáról kapták a nevüket (őket is Hérodotosz, az Egyiptomról először író antik "történész" nevezte el), Memnónról, aki a görög mitológiában sívítő hangon üdvözli az anyját. A szobrokon ugyanis számos luk található, az erős szél hatására ezek a lukak sivítő hangot adnak ki.

Hatszepszut fáraónő temploma

Hatszepszut az első Újbirodalombeli fáraók közé tartozott, aki férje halála után átvette a hatalmat. Hatalmas méretű, sajátos felépítésű templomot emelt magának. A templom a Nílus nyugati partján található, közel a Királyok völgyéhez, egy hatalmas sziklaegyütteshez támaszkodva. Az épület különlegessége az, hogy teraszosan épül fel: három, egyre magasabb, a sziklához egyre közelebb álló teraszból áll. Az utolsó teraszról már a szikla belsejébe lehet jutni, ott található a fáraónő szentélye és egyben sírkamrája is. Hatszepszut - annak ellenére, hogy nő volt - férfiként ábrázoltatta magát szobrain, isteni eredetű ugyanis csak férfi lehetett. Hatszepszut Hathor istennőtől származtatta magát, ezért templomának oszlopain tehénfülű Hathor-fejezetek vannak.

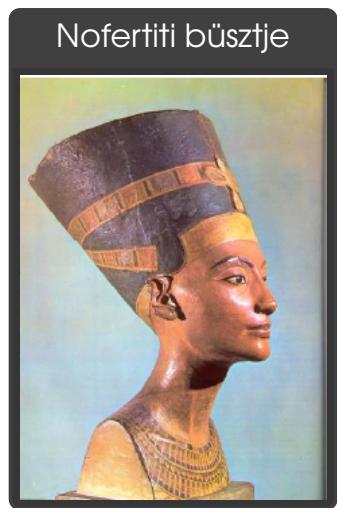
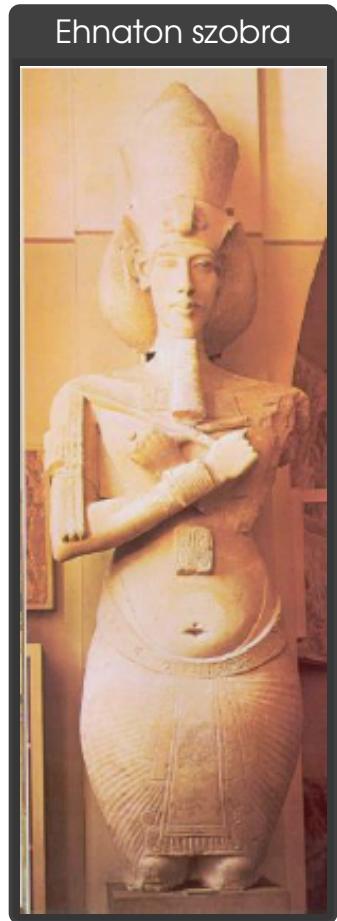

Az Amarna-kor művészete - - - - -

Az **Újbirodalom korának sajátos periódusa** volt Echnaton fáraó korszaka (Kr.e. 1352-1336), amit a fáraó által 15 év alatt felépített új fővárosról, Tell-al-Amaranáról neveztek el.

Echnaton eredti neve IV. Amenhotep volt, de a fáraó teljes mértékben megváltoztatta a vallást: bevezette Aton isten kultuszát, és vele a monoteizmust. Új nevében is Aton isten nevét fedezhetjük fel. Megváltozik a művészet is: Echnatonnak nem célja, hogy isteni származását bizonyítsa, Ő az egyetlen fáraó, aki nem tartotta magát istenségnek. Ezért művészete sem az Óbirodalomban szokásos isteni szépséget kívánja a néző elé állítani.

Ehnaton szobra Az uralkodói jelvények követik a korábbi hagyományokat, a részletek azonban eltérnek az előző korok fáraó-ábrázolásaitól: realizmus érzékelhető a stílusban. Sajátos hosszúkás, keskeny arca, keskeny, széles szeme, vékony nyaka, húsos nagy szája, előreugró állva van Echnatonnak. Testfelépítése is egyedi: vékony felsőteste, széles csípője, combjai vannak. Tell-el-Amarnában fennmaradt írások szerint Echnaton beteg volt, ennek volt következménye a sajátos fizikum. (Talán nem véletlen, hogy Echnaton ennyire ellene volt a korábbi vallásnak: szülei, nagyszülei egy családból származtak, valamelyest rokonok voltak, hiszen isten csak istennel házasodhatott a fáraók szerint. Echnaton betegsége, fizikai torzulásai - a gyermekéin is megjelenő csúcsos koponya - a vérfertőzésnek is a következménye lehetett.)

Nofertiti büszte Az egyiptomi művészet talán leghíresebb emléke ez a festett mészkő büszt (= mellszobor), ami Echnaton feleségét, a szépséges

Nofertitit mutatja be. Az asszony, aki társfáraói rangban uralkodott férje mellett, elődeitől eltérően nem örökkévaló gránitba, vagy az isteni tökéletesést kánonszerűen idéző stílusban, hanem egyszerű mészkőbe faragtatta arcképét. Célja a reális ábrázolásmód volt, ezt kívánta fokozni a festés. Miközben Nofertiti az isteni tökéletesség helyett pusztán valós vonásait szándékozott bemutatni, addig a mai néző számára a finom, szabályos vonalak, a kecses nyak az ókori szobrászat talán legharmonikusabb arcát jelentik.

Echnaton Nofertitivel és gyermekéivel Aton

istennek hódol Atont az égen középen lévő napkoronggal ábrázolták, amiből kezekben végződő sugarak áradnak szét. A dombormű a családot ábrázolja, amint a Atonhoz imádkozik. A már említett Amarna-kori stílusjegyek mellett megfigyelhetjük a figurák pókhasát, és a megnyúlt koponyákat.

Echnaton és családja

Tutanhamon sírja

Az egyiptomi régészeti legnagyobb leletegyüttese egy mindenkorában 25 nm-es sírból származik: Tutankhamónéból. Ez volt az egyetlen olyan sír a XX.sz.ban, amit még nem raboltak ki a sírfosztogatók. Tutankhamón Echnaton után uralkodott, a Kr.e. XIV.sz. végén. Gyermekként, 8 éves korában koronázták meg, és helyette a papok vezették az országot, minthogy Echnaton halála után visszakerült a helyére az Amon-papság. Tutankhamón 19 éves koráig uralkodott, a történelem szempontjából nem volt jelentős fáraó, a sírjában talált 3 ezer darab tárgy, amit ma a kairói Egyiptomi Múzeum őriz, azonban az összes fáraó közül a leghíresebbé tette.

A feltárás története 1922 novemberében egy brit régész, Howard Carter munkásai egy sima követ fedeztek fel egy másik sír mellett. Kiásták, és észrevették, hogy a kő egy lépcsőben folytatódik, majd egy 5 m mélyre vezető folyosóba torkoll. Carter akkor már 6 éve kereste Tutankhamon sírját, amiről

tudni lehetett, hogy a Királyok völgyében van, de még senki nem találta meg.

Ennek az volt az oka, hogy még a többi sír azonos szintben volt, addig Tutankhamón sírja egy másik alatt helyezkedett el. Carter ásatását egy szintén brit műkereskedő, Lord Carnarvon finanszírozta. Miután Carter eljutott az első befalazott ajtóig, értesítette Carnarvont, aki csak két hét múlva érekezett meg a helyszínre. Ekkor együtt bontották ki a falat, és a sír előszobájába érkeztek. A kis teremben nagy összevisszáságban számtalan tárgyat találtak: a fáraó harci szekereit, minden napi eszközeit, aranyozott ágyakat, amiken mumifikálták, kisebb és nagyobb szobrokat, ékszeret, halotti áldozati ajándékokat. Azonnal nekiláttak a tárgyak katalogizálásához és elszállításához. Két héttel a sír felnyitása után azonban Lord Carnarvon ismeretlen okokból meghalt, amit a helyiek a fáraó átkaként értelmeztek. Elképzelhető, hogy a légmentes sírban mérgező gombák, baktériumok voltak, és ezek okozták Carnarvon halálát. Hamarosan az egyiptomi vezetők is észbe kaptak, és kitiltották Cartert a sírból, ám a brit kormánnyal való konfliktus elkerülése végett két év múlva visszaengedték. Csak ekkor tárta fel Carter a sírkamrát, ahol három egymásba helyezett két méter magas aranyozott fa-szentélyben (dobozban) megtalálta a fáraó vörös mészkő szarkofágját, ami szintén téglatest alakú volt. Ebben további három emberformájú szarkofágra lelt, kettő fából, és a legbelő színaranyból készült. Ebben feküdt Tutankhamón mumiája, amit később visszahelyeztek a sírba, máig is, nyugalomban, ott van. A múmia fején és mellkasán volt a lelet legjelentősebb tárgya: Tutankhamón aranymaszkja. Az aranyból készült halotti maszk az összeaszott arc eredeti, isteni harmóniáját kívánta feléleszteni: a fáraót idealizált portréban mutatja be. A szobron azonban reális törekvéseket is felfedezhetünk: a berakott szemek sarkaiban vörös festéknyomok fokozzák a valószerűséget. A nemesz-kendő

Tutanhamon belső koporsójának másolata egy kiállításon

csíkjai kék üvegpasztából készültek.

Tutanhamon halálának legendája Az 1960-as években megröntgenezték a fáraó koponyáját, és egy csontszilánkot találtak benne. Ekkor terjedt el az a vélemény, hogy a fáraót meggyilkolták, méghozzá fejbe vágták. A felnőtté vált Tutankhamón gyilkosságára utalt a sírban uralkodó rendetlenség is: valószínűnek tartották, hogy a fáraót gyorsan, titokban, sebtében temették el. A gyilkosság tényét erősítette meg az is, hogy a sírlelet-együttesben megtalálható egy különös tárgy, a fáraó arany lemezekkel díszített trónusa. A trónus azért érdekes, mert a háttámláján egy teljes mértékben Amarna-kori stílusjegyeket mutató dombormű található, amin Tutankhamón és felesége (a kartusról azonosítható, hogy őt ábrázolja a kép) elődjéhez hasonlóan Aton istenhez imádkozik. Ez arra utal, hogy felnőtt korában Tutankhamón is Aton-hívő volt, és az Amon-papságot, akik akkor már igen nagy befolyással bírtak, és kiskirályokként uralkodtak, meg akarta szüntetni. A fáraó halálának titokzatos körülményei máig izgatják a kutatókat: legutóbb 2005 februárjában vették ki a múmiát a sírból, és háromdimenziós digitális CT-vizsgálatnak vetették alá, ami azt az eredményt hozta, hogy talán még sem gyilkolták mega fáraót, hanem az egy baleset következtében súlyos térsérülésben halt meg.

B. Az ókor meghatározó festészeti technikái: az egyiptomi falkép

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Melyek a meghatározó festészeti technikák az ókorban? Fejtse ki, miként alakult egy egyiptomi falkép elkészítésének munkamenete, milyen alapozást, pigmenteket és kötőanyagot használtak?

Anyaghasználat az ókorban

Az ókor több szempontból is áttörést jelentett a festészet szemszögéből nézve. Az ember már ismeri a kötőanyagok fogalmát a festészetben, így olyan festékeket hoz létre, melyek tartós filmréteget képeznek, akár 2000 év elteltével is jó állapotban fennmaradtak, pl. Fayum múmia portrék, Pompeji faliképek stb.

Kötőanyagnak elsősorban **tojást, enyvet, viaszokat és néha növényi olajat** használtak.

Az ókori ember már tudott különböző, sokszor egészen bonyolult eljárásokkal létrehozni bizonyos színes pigmenteket, melyek addig nem álltak rendelkezésére. Pl. Ólomfehér, mírium, egyiptomi kék stb.

Festészeti technikák az ókorban

Egyiptom

Egyiptom az ókori folyami kultúrák közé tartozó, gazdag és erős ország volt. A Nílus mentén elterülő Alsó- és Felső-Egyiptom i.e. 2900-ban egyesült Ménész fáraó uralma alatt. Az ókori Egyiptom történetét – ahogy a művészettel is korszakoljuk – három részre lehet osztani, megkülönböztetve az uralkodókat, uralkodóházakat: az Óbirodalom (i.e. 2650-2150; III-VI. dinasztia), a Középbirodalom (i.e. 2100-1750 körül, XI-XII. dinasztia), az Újbirodalom

(i.e. 1550- 1070, XVIII-XX. dinasztia) kora. Egyiptom hanyatlani kezdett, i.e. IV. században Nagy Sándor hódította meg. Egyiptom nagyságához hozzájárult, hogy korán kialakult egy egységes írásrendszer, amely elég fejlett volt nemcsak a minden nap életben szükséges dolgok feljegyzéséhez, hanem a tudományos felfedezések és az irodalmi alkotások leírásához is. Az egyiptomiak hite szerint a halhatatlanságot az biztosította valaki számára, ha neve fennmaradt, ezért a legtöbben igyekeztek legalább a nevüket feljegyeztetni a sírkamrákban. Az egyiptomi írásrendszer megfejtése igen sokat segített az egyiptomi kultúra feltárásában, az egyiptológia, mint tudományág kialakulásában. A hieroglifák bonyolult képírás, melyben minden kis képnek külön jelentése van. A megfejtését a francia Jean-François Champollionnak köszönhetjük.

Az egyiptomi festészet

Az élet minden nap eseményeit örökítették meg, de általánosított, elvont formákkal. Az alakok mérete változott, mégpedig aszerint, hogy milyen rangja volt életében. A festmények a sziklasírokban, koporsókon fordultak elő. Jellemző rájuk, hogy az alakokat szigorú szabályok szerint festették meg: nincs egységes nézőpont, több nézőpontból (oldal-, előlnézet) ábrázolták ezeket. (legnagyobb felület törvénye). A síkszerű ábrázolás, szalagszerű kompozíció, az egymás feletti elrendezést tiszta élénk színekkel emelték ki még jobban.

Ábrázolás az egyiptomi festészetben

Kanonikus ábrázolás ¹ Az egyiptomi művészettelben az alakok, tárgyak síkban való ábrázolására az Óbirodalom elején szigorú szabályok alakultak ki, amelyek végig megmaradtak. A művészek meghatározott mintákból dolgoztak. Az alakok megszerkesztéséhez négyzethálót alkalmaztak, ezáltal minden az alakok, minden a hieroglif jelek a rögzített arányrendszer szerint készültek. A művészeknek sok szabályt kellett megtartaniuk. Nem kívánták tőlük, hogy újat alkossanak, sőt, valószínűleg azt a művészt becsülték a leg-

¹kanonikus jelentése: szabályos, törvényes, az egyházi törvényeknek megfelelő

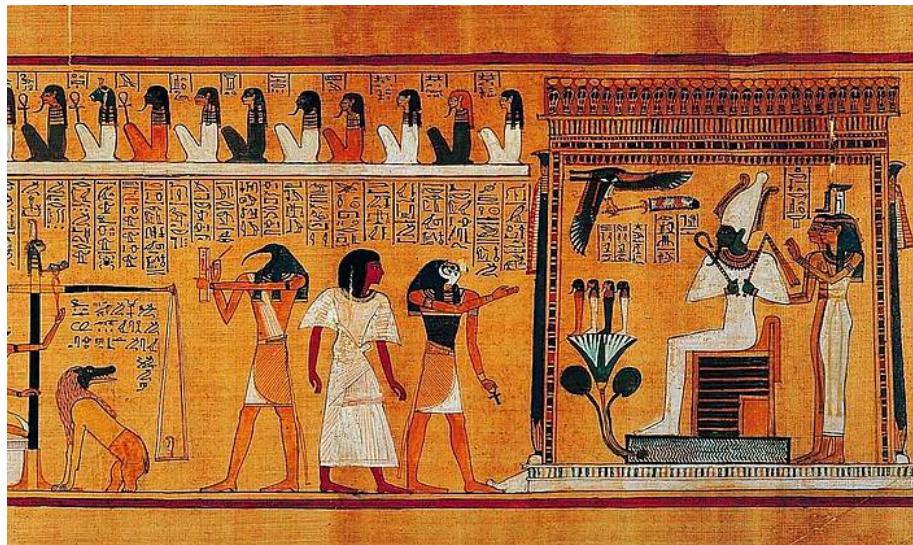
többre, akinek munkái legjobban hasonlítottak a régi alkotásokhoz. Ebből a felfogásból adódott, hogy 3000 év alatt művészetük alig változott.

A művészet a halottkultusz szolgálatában A témaikat megváltoztathatták, de az előadás módja, karaktere, lényegileg azonos maradt. Ennek alapján lehet ókori egyiptomi stílusról beszélni. Úgy képzelték, hogy a másvilágban a sírkamrákba helyezett szobrok dolgoznak az elhunyt helyett. A legtöbb alkotások sírokból kerültek elő: festmények a sírkamra falán, a halott szarkofáján, a halottakat a túlvilágban szolgáló szobrok és a neki odahelyezett edények, bútorok, a vele eltemetett ékszerek.

Jellemzői Nincs árnyékolás, különböző nézőponti ábrázolás, állatok ábrázolása, térbeliség ábrázolása, stilizálás, díszítés, nem a látszat szerint festettek hanem a törvények alapján, templomok festése, egymás utáni szituációk ábrázolása.

Az egyiptomi festészet jellemzői

- Érvényesül a **legnagyobb felület törvénye**: az arc, kar, a láb oldalnézetben van, a szem, a váll, a mellkas és törzs pedig előlnézetben, csípő 3/4 profilban.
- Kanonizált és jelképes (a fej minden profilban van, a szem szemből, a törzs deréktól fölfelé előlnézetben, a mell oldalról, a test csípőtől lefelé szintén oldalról látszik stb.)
 - A jeleneteket síkban kiterítik.
 - Képregényszerű jelenetek.
 - Az egymás mögöttiséget egymás fölöttiséggel helyettesítik.
 - A mozgás minden arra tart amerre mutatnak a képcsíkok.
 - Nincs egyetlen nézőpont és térbeli mélység.
 - A színek tiszták, élénkek. Használják a barnát, okkert, sárgát, kéket, zöldet, pirosat, feketét, fehéret.
 - A képeknek van ritmusuk.
 - Az alakok részben takarhatják egymást.
 - Eszköz: földfesték, nádecset.

Az ókori görög festészet jellemzői

- Növény- és állatmotívumos díszítés a leggyakoribb.
- A megmaradt emlékek közül a legjelentősebb alkotások a festett vázák.
- A vázaképke a görög élet és mitológia érdekes jeleneteit mutatják be.
- Archaikus kor: feketealakos vázafestés (eredeti/fehér csemeszín + fekete vázafestés).
- Klasszikus kor: vörösalakos vázafestés (fekete háttér + vörösre festett alakok).

Az egyiptomi falkép elkészítésének munkamenete

Az egyiptomi vakolatok fő anyaga a níluszi iszap: agyag, homok, mész és gipsz keveréke. A kötőanyag kérdése eldöntetlen, lehet gipsz is, mész is.

- **A fal előkészítése:**

- Sima kőfelület esetén: vékony gipsz vakolat.
- Durva felület esetén: agyagos, vastagabb simító vakolat, erre vékony gipszes vakolás. Ilyen felületeken az esetleges domborítás a vakolatból készült.

- **Festék:** tempera.

- **Pigmentek:** okkerek, korom, mész, egyiptomi kék és zöld.

- **Előrajz:** fonalpattintással jelölték ki a főbb tengelyeket valamint a színteket, és alakították ki a figurák arányait megadó hálózatot. A kompozíciót vörös festékkel rajzolták fel, és feketével korrigálták.
- **Festés:** először az alapszíneket festették fel síkszerűen és fedő módon. Az előrajzok ettől teljesen eltűntek. Ezután az egyre finomabb részletek, majd pedig a végső kontúrok következtek.
- **Lakkozás:** a sárga és vörös felületeken a 18. dinasztia idejében gyakran előfordul, a sárgák esetében talán az arany- hatás imitálására. A Nefertari sír sárga és vörös felületein gyantát és tojásfehérjét találtak a lakkozott felületeken, de korukat nem tudták megállapítani. Lehettek esetleg későbbi fixálások eredményei is.

II. fejezet

Az antik görög művészet

A. Az antik görög kor hitvilága, korszakai és építészete

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Mutassa be az antik görög kor hitvilágát, korszakait és építészetét! Elemezze a legismertebb épületeit, művészeti alkotásait!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• Az ókori görög művészet és kultúra korszakai, jellemzői.• A templomok felépítése, az oszloprendek jellemzői.• A görög szobrászat jellegzetes vonásai a különböző korszakokban.• A görög mitológia világa, a görög vázafestészet.

B. Az ókori görög kultúra festészetinek hatása a római kori festészetre

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Milyen módon, mértékben hatottak az ókori görög kultúra festészeti megoldásai tartalmi, formai, technikai szempontból a római kor festészetére? Milyen ókori mozaiktechnikákat ismer?

III. fejezet

Az antik Róma művészete

A. Az antik Róma korszakai, kultúrája, építészete, szobrászata és festészete

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Mutassa be az antik Róma korszakait, kultúráját, építéssel, szobrászatának és festészetének jellegzetességeit! Soroljon fel és jellemzzen néhány fennmaradt római építményt és alkotást!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• Az ókori Római Birodalom társadalmi felépítése, a római művészet korszakai és jellemzői.• Az építészet jellemzői, építmény-típusai, a szobrászat és festészet emlékei.• Pannónia provincia római kori maradványai.

B. A római kori festészet alapvető jellemzői

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Egy konkrét alkotáson keresztül ismertesse a római kori festészet alapvető jellemzőit! Beszéljen a Pompeii-ben feltárt falfestmények alapján a négy meghatározó festészeti stílusáról! Mi az enkausztika?

IV. fejezet

Az ókeresztény és a bizánci művészet

A. Az ókeresztény és a bizánci építészet, festészet és díszítőművészet

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Mutassa be az ókeresztény és a bizánci művészetet - az építészet és a festészet, valamint a díszítőművészet stílusjegyeit, ismert alkotásait!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• Az ókeresztény és bizánci építészet - a bazilika és a bizánci templom felépítése.• Az ókeresztény szobrászat stílusjegyei és jelképei.• A bizánci mozaik, az ikonfestészet és a kézművéség jellemzői.

B. Az ikonfestészet

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Milyen szabályrendszer határozza meg az ikonok képi világát? Mutassa be az ikonfestés technikáját, lépései! Milyen anyagok szükségesek egy ikon festéséhez? Milyen eszközök szükségesek az aranyozáshoz?

V. fejezet

A románkori művészet

A. A románkori építészet, szobrászat és kézműveség

A téTEL adatai	
Tétel teljes címe	Mutassa be a románkori építészet, szobrászat és kézművesség stílusjegyeit! Jellemesse a különböző műfajokhoz kapcsolódó alkotásokat, európai és hazai műemlékeineket!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• A románkor társadalma, hitvilága, építészete.• A koraközépkori szobrászat, kódexfestészet és kézművesség jellemzői.

B. A románkori freskófestészet, kódexfestészet és alapozási technikák

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Milyen hasonlóságokat és különbségeket talál a románkori freskófestészet és a kódexfestészet között tartalmilag, formailag és technikailag? Mutassa be a középkorban elterjedt alapozási technikákat, pigmenteket, kötőanyagokat!

VI. fejezet

A gótika építészete és az olajfesték megjelenése

A. A gótika építészete

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Mutassa be a gótika építészetét! Soroljon fel, és röviden jellemzzen híres katedrálisokat és hazai műemlékeket!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• A katolikus egyház szerepe.• A gótikus építészeti stílus elterjedése, jellemzői Európában és Magyarországon.• A templomépítészet: a katedrálisok alaprajza, rései, felépítése.

B. A tojástempera, jelentősége a klasszikus olajkép technika kialakulásában és a szárnyasoltárok

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Beszéljen a tojástempera technikáról és jelentőségéről a klasszikus olajkép technika kialakulásában! Jellemzően milyen alapra és milyen pigmentek, kötőanyagok felhasználásával készültek a szárnyasoltárok? Mutasson be egy szárnyasoltárt részletesebben!

VII. fejezet

A gótikus szobrászat, festészet, kézművesség és ólomüveg-technika

A. A gótikus szobrászat, festészet és kézművesség alkotásai

A téTEL adatai	
Tétel teljes címe	Mutassa be a gótikus szobrászat, festészet és kézművesség alkotásait!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• A gótikus művészet általános jellemzői, fejlődése, stílusjegyei.• A gótikus szobrászat, festészet az északi országokban, Itáliában és Magyarországon.• Az iparművészet kiemelkedő alkotásai - üvegablakok, fémművesség.

B. Az ólomüveg-technika

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Miért az ólomüveg-technika válik a gótika meghatározó stílusává? Soroljon fel jelentős gótikus ólomüveg ablak alkotásokat! Mely korokban készültek még jelentős ólomüveg ablakok?

VIII. fejezet

Az itáliai reneszánsz művészet

A. Az itáliai reneszánsz építészet, szobrászat és festészet

A téTEL adatai	
Tétel teljes címe	Mutassa be az itáliai reneszánsz építészet, szobrászat, festészet stílusjegyeit, jellemzőit, alkotói és műveit!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• Az olasz reneszánsz művészet kialakulása, korszakai, jellemzői, vívmányai.• Az olasz reneszánsz épülettípusai, a szobrászat stílusjegyei az egyes korszakokban.• A festészet műfajai, technikái; festők és alkotások.

B. Az itáliai reneszánsz freskó festészet

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Mi jellemzi az itáliai reneszánsz freskó festészetet? Mutassa be a freskókészítés munkamenetét! Milyen festékek és kötőanyagok használhatóak a freskó festészeti technikánál?

IX. fejezet

A reneszánsz művészet Itálián kívül

A. A reneszánsz művészet Itálián kívüli elterjedése

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Mutassa be a reneszánsz művészet Itálián kívüli elterjedését és jellemzőit flamand, német, francia területeken és Magyarországon!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• Az északi reneszánsz építészet jellemzői, épülettípusai.• A falmand és német festészet, grafika jellemzői, stílusjegyei, híres alkotói.• A magyar királyi udvar művészete.

B. A reneszánsz kor táblaképfestészete

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Mely festészeti technika a meghatározó a reneszánsz kor táblaképfestészetében? Foglalja össze egy vázra festett olajkép technikai előkészületének lépéseit! Milyen vászonfajtákat ismer, amelyek alkalmasak festmény hor-dozónak?

X. fejezet

A barokk művészet

A. A barokk építészet és szobrászat

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Mutassa be a barokk építészet és szobrászat stílusjegyeit és példáit Itáliában, a francia királyi udvarban, Ausztriában és Magyarországon!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• A barokk művészet szerepe az ellenreformáció időszakában.• A barokk építészet és szobrászat stílusjegyei.• Egyházi és világi barokk épülettípusai, jellemzői.

B. A kasseli barna az olajkép technikában és a lazúrozás

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Mia a kasseli barna, mire használjuk az olajkép technikában – alkalmazása hogyan jelenik meg? Mutassa be a lazúrozás szerepét Caravaggio és Rubens munkáin keresztül! Milyen összetevőkből áll a lazúrlakk?

XI. fejezet

A barokk és rokokó festészete

A. A barokk és rokokó festészet európában

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Mutassa be az egyes európai országok barokk és rokokó festészetének különböző stílusjegyeit és alkotásait!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• A barokk festészet általános jellemzői, szerepe.• A katolikus Itália, Spanyolország, Flandria és polgári Hollandia festészete, mesterei.• A magyarországi barokk festészet példái.

B. A rembrandti festészet jellemzői és olajfestés technikája

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Ismertese Rembrandt egy alkotásán keresztül a rembrandti festészet jellemzőit! Milyen olajok és oldószerek használhatóak az olajfestés technikájához?

XII. fejezet

A klasszicizmus művészete

A. A klasszicista építészet, szobrászat és festészet

A téTEL adatai	
Tétel teljes címe	Mutassa be a klasszicista építészet, szobrászat és festészet stílusjegyeit, alkotásait, hazai műemlékeit!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• A klasszicizmus általános jellemzői, társadalmi, filozófiai háttere.• Az építészet stílusjegyei (Franciaország, Anglia, Magyarország).• A szobrászat és a festészet stílusjegyei, mesterei (Franciaország és Magyarország).

B. Klasszikus megoldások a díszletfestészetben, a táblakép és a díszletfestő technika különbségei

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Milyen technikai, ábrázolási illetve szerkesztési megoldásokat vett át a díszletfestészet a klasszikus festészettől? Melyek a legjellemzőbb különbségek a táblakép és a díszletfestő technikák között?

XIII. fejezet

A romantika művészete és az akvarell technika

A. A romantika szobrászata, festészete és építésze- te

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Mutassa be a romantika szobrászatának és festészetének stílusjegyeit, a historizmus és eklektika építészetének jellemzőit, alkotásait!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• A romantikus festészet, szobrászat stílusjegyei, irányzatai és mesterei (francia, német, angol és magyar).• A historizáló és eklektikus művészet.

B. Az akvarell technika

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Mely romantikus festők életművében találhatunk jelentős akvarellképeket is? Foglalja össze az akvarellfestés technikáját, anyagait! Milyen ecseteket használna akvarellképhez? Soroljon fel alkotókat, akik foglalkoptak még akvarell festészettel!

XIV. fejezet

Az impresszionizmus, posztimpresszionizmus és a plein air technika

A. Az impresszionista és a posztimpresszionista fes- tészet

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Mutassa be az impresszionista festészet stílusjegyeit, al-kotóiit és műveit! Ismertesse a Nagybányai művésztelep tagjainak tevékenységét!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• A 19. századi művészet célkitűzései, törekvései, plein air festészete.• Az impresszionizmus és posztimpresszionizmus nagymestereinek művészete.• A századvégi stílusirányzatok magyar képviselői.

B. A plein air festészet és az impresszionista festészeti megoldások

A téTEL adatai	
Tétel teljes címe	Mit jelent a plein air kifejezés a festészetben? Milyen technikai újítás tette lehetővé a plein air festészetet? Milyen az impreszionista ecsethasználat? Mi az optikai színkeverés? Milyen színelméleti alapfogalmakat ismer?

XV. fejezet

A szimbolizmus és a szecesszió művészete, valamint a pasztelek technika

A. A szimbolizmus és a szecesszió Európában és Magyarországon

A téTEL adatai	
Tétel teljes címe	Mutassa be a szimbolizmus festészeti irányzatát és a szecesszió építészetét, művzetét Európában és Magyarországon!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• A szimbolizmus jellemzői, törekvései.• A szecesszió építészetének újításai, stílusjegyei; stílusteremtő építészek Európában és Magyarországon.• A szecessziós grafika, festészet és iparművészet stílusjegyei és jeles képvisleői.

B. A pasztell festészeti technika és a fixatív

A téTEL adatai	
Tétel teljes címe	Mutassa be a pasztell festészeti technikát, határozza meg a fixatív fogalmát! Nevezzen meg híres magyar és külföldi alkotókat, akik pasztellt használtak!

XVI. fejezet

A 20. századelejének avantgárd művészeti irányzatai I.

A. A fauvizmus, az expresszionizmus és a kubizmus

A téTEL adatai	
Tétel teljes címe	Mutassa be a 20. század elejének avantgárd művészeti irányzatai közül a fauvizmus, expresszionizmus, kubizmus legfőbb törekvéseit és kiemelkedő alkotóit! Ismertesse a Nyolcak csoportjának tevékenységét!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• A 20. század elejének társadalmi környezete, a művészeti irányzatok alapelvei.• A 20. századi képzőművészet meghatározó alakjai.• A festészet modern irányzatai, magyarországi elterjedése.

B. Az avantgárd mozgalmak és a prehisztorikus művészetelek

A téTEL adatai	
Tétel teljes címe	Hogyan viszonyulnak az avantgárd mozgalmak a prehisztorikus, törzsi és primitív művészetekekhez? Hogyan képzülhettek a barlangfestmények? Vaszilij Kandinszkij egy alkotásán keresztül ismertesse az absztrakt festészeti kifejezésmód legfőbb jellemzőit!

XVII. fejezet

A 20. századelejének avantgárd művészeti irányzatai II.

A. A futurizmus, a konstruktivizmus, a dadizmus és a szürrealizmus művészeti irányzatok

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Mutassa be a 20. század eleji avantgárd művészeti irányzatok közül a futurizmus, a konstruktivizmus, a dadizmus és a szürrealizmus törekvéseit és kiemelkedő alkotóit! Beszéljen az absztrakt művészet kialkulásáról!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• A 20. század elejénék társadalmi környezete, a művészletek filozófiai hátttere.• A képzőművészet modern irányzatai, megjelenési formái és legismertebb képviselői.• Az absztrakció különböző megjelenési formái.

B. A montázs és a kollázs festészeti technika

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Melyek a montázs és a kollázs festészeti technika sajátosságai?

XVIII. fejezet

A 20. századi építészet, iparművészet és a street art

A. A 20. századi építészet és iparművészet legfontosabb irányzatai

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Mutassa be a 20. századi építészet és iparművészet legfontosabb irányzatait! Sorolja fel és jellemesse a két terület meghatározó alkotásait, tervezőit!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• A Bauhaus története és képviselői.• Design áramlatok a 20. században (art deco, funkcionalizmus, organikus művészet, minimalizmus).• A modern és posztmodern építészet stílusteremtő személyiségei.

B. A street art művészet

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Milyen képi világ jellemzi a street art munkákat? Milyen anyagokat, technikai eszközöket használ a street art művészeti? Mutasson be egy ismert street art alkotót!

XIX. fejezet

A 20. század második felének avantgárd művészete és a csurgatásos technika

A. A 20. század második felének avantgárd és a magyar neoavantgárd festői irányzatai

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Mutassa be a 20. század második felének avantgárd és a magyar neoavantgárd művészet festői irányzatait, híres alkotásait, művészeit!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• Művészeti válaszok a II. világháború utáni társadalmi jelenségekre.• Az absztrakt expresszionizmus, pop art, hiperrealista festészet külföldi és magyar képviselői.

B. A csurgatásos festéstechnika és Jackson Pollock

A téTEL adatai	
Tétel teljes címe	Határozza meg a csurgatásos festéstechnika (Jackson Pollock) lényegét! Hasonlítsa össze ezt a hard edge festészetének módszerével, nevezzen meg alkotókat! Milyen tulajdonságokkal bírnak az akril alapú festékek?

XX. fejezet

Újabb képzőművészeti műfajok a 20. század második felében és kortárs alkotók

A. Újabb képzőművészeti műfajok, irányzatok a 20. század második felében

A téTEL aDATAI	
Tétel teljes címe	Mutassa be a 20. század második felében megjelenő újabb képzőművészeti műfajokat, irányzatokat!
Jegyzetek	<ul style="list-style-type: none">• A korszak új művészeti megnyilvánulásai Európában és az Egyesült Államokban és Magyarországon.• A konceptuális művészet törekvései, fluxus, performance, akcióművészet, az installáció és médiaművészet alkotásai, művészei.

B. Kortárs művészek és új technikai lehetőségek a kortárs festészetben

A téTEL adatai	
Tétel teljes címe	Soroljon fel legalább 3 kortárs alkotót, akik meghatározóak a jelenkor magyar festészetben! Beszéljen művészetikről, festészetük sajátosságairól! Melyek azok az új technikai lehetőségek, eljárások, amelyeket a kortárs festészet meghatározó módon használ fel?

XXI. fejezet

Források

- Garami Gréta: Művészettörténet 2 (jegyzet)
- Petrőcz Evelin: Művészettörténet képanyagok
- Dittrich Renáta: tételek
- Az ókori egyiptom
 - <https://fett.gportal.hu/gindex.php?pg=4090439>
 - <https://hu.khanacademy.org/humanities/kozepiskolai-tortenelem/x3c94c9499459dcd5:okor/x3c94c9499459dcd5:az-okori-egyiptom/a/egypt-article>
 - https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_5_nat2020/lecke_02_003
 - https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%93kori_egyiptomi_vall%C3%A1s
 - <https://okoriegyiptom.weebly.com/istenek-eacute-istenn337k.html>
 - <http://kleopatrakiralyo.blogspot.com/2017/05/a-faraok-hatalmi-jelkepei.html>
 - https://hu.m.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Dzs%C3%B3szer_a_szerdab_f%C3%BClk%C3%A9ben.JPG
 - <https://hu.wikipedia.org/wiki/Menkaur%C3%A9>
 - https://hu.wikipedia.org/wiki/Kir%C3%A1lyok_v%C3%B3lgye_62
 - <https://hu.wikipedia.org/wiki/Ehnaton>
 - <https://hu.wikipedia.org/wiki/Tutanhamon>